

C

మార్చి 8 మహిళా ఉద్యమ దిక్సూచి

శతవసంతాల
అంతర్జాతీయ
మహిళా దినోత్సవం

1910-2010

ఐదావా

ఆంధ్రప్రదేశ్ కమిటీ

AIDWA

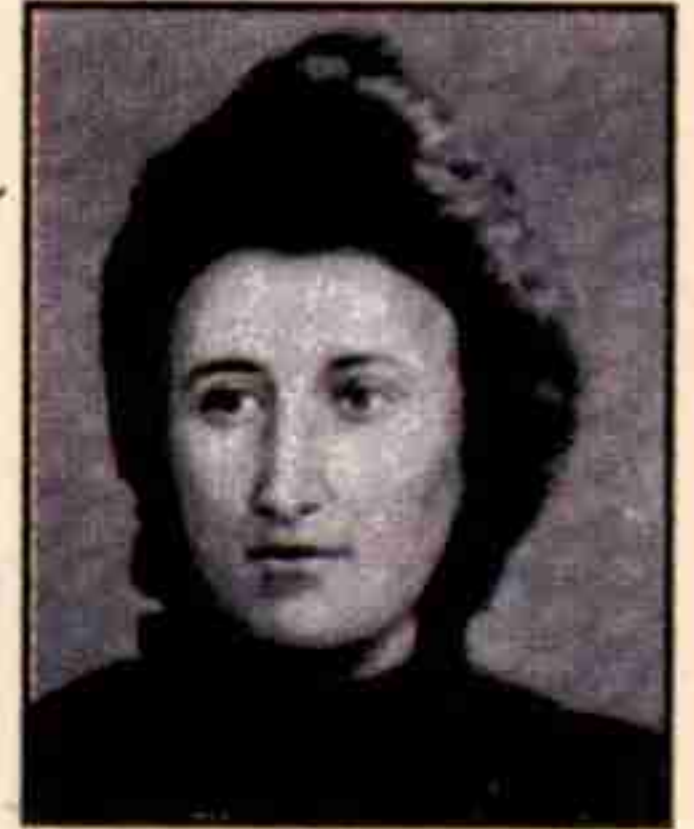

శ్రామిక మహిళా ఉద్యమ ధృవతారలు

క్లారా జట్కిన్: ప్రఖ్యాత జర్మన్ కమ్యూనిస్టు నేత. అంతర్జాతీయ శ్రామిక ఉద్యమానికి ఆద్యురాలు. కార్మికవర్గ సమస్యల పైన ప్రపంచ శాంతి కోసం విశేష కృషి చేశారు. జర్మన్ పార్లమెంట్ సభ్యురాలు కూడా. మార్క్స్ కుమార్తె లారా లాఫార్డ్, ఎంగెల్స్, ఆగస్ట్ బెబెల్, రోజా లగ్జెంబర్గ్ తో కలిసి పని చేశారు.

రోజా లగ్జెంబర్గ్: జర్మనీలో ప్రఖ్యాత కార్మికోద్యమ నాయకురాలు. పోలిష్ జాతీయురాలు జాతీయంగానే గాక, అంతర్జాతీయంగా కూడా కార్మికవర్గ ఐక్యతకోసం రాజీలేని పోరాటం చేసింది. ఒక దేశ కార్మికులు మరో దేశ కార్మికవర్గంతో యుద్ధం చేసి నాశనం కావద్దని, ప్రపంచ యుద్ధాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాడింది. జర్మన్ ఫాసిస్టులు రోజా లగ్జెంబర్గ్ ను, మరో నాయకుడు కార్ల్ లీబ్ నెక్ట్ ను హత్య చేశారు.

అలెగ్జాండ్రా కొల్లంతాయ్: ప్రథమ సోషలిస్టు దేశం సోవియట్ యూనియన్ లో ప్రథమ మహిళా మంత్రి. ప్రపంచంలో మొట్టమొదటి మహిళా రాయబారి కూడా. అంతర్జాతీయ మహిళా దినోత్సవ నిర్వాహకుల్లో ఒకరు. కార్మిక ఉద్యమంలో అంతర్భాగంగా కుటుంబంలో స్త్రీ సమాన హక్కుల సమస్యను పరిష్కరించడంలో విశేష కృషి చేశారు.

నాదెజ్డా కృపస్కాయా: రష్యాలో శ్రామిక మహిళల్ని సంఘటితం చేశారు. కార్మికుల్ని విజ్ఞానవంతుల్ని చేయడంలో గొప్ప కృషి చేశారు. శ్రామిక మహిళ పత్రిక నడిపారు. ప్రప్రథమ సోవియట్ ప్రభుత్వం స్త్రీల హక్కుల్ని కాపాడడంలో, తల్లిపిల్లల సంరక్షణ బాధ్యత తీసుకోవడంలో ఆమెది ప్రముఖ పాత్ర.

అంతర్జాతీయ మహిళా దినోత్సవం

శతాబ్ది ఉత్సవం

2010 సంవత్సరం ప్రవేశించింది. 21వ శతాబ్దంలో అడుగుపెట్టడమే కాదు. ఈ శతాబ్దంలో పదేళ్ళు గడిచిపోయాయి కూడా. గత శతాబ్దం అంటే 20వ శతాబ్దపు మొదటి దశకంలో మహిళా దినోత్సవం జరిపేందుకు కృషి జరిగింది. మార్చి-8 అంతర్జాతీయ శ్రామిక మహిళా దినోత్సవంగా ప్రకటించారు. వంద సంవత్సరాల ఈ కాలాన్ని పరికించి చూస్తే మనకు దీనిలో అనేక మార్పులు గోచరిస్తాయి. సోవియట్ రష్యాలో సోషలిజం ఆవిర్భావం, వైఫల్యం కూడా జరిగిన ఈ కాలంలోనే ఒక ప్రక్క స్త్రీలపై జరిగే దోపిడీ, అణచివేత, హింసల నుండి విముక్తి పోరాటం జరుగుతుంటే మరోవైపున ఆర్థిక, సామాజిక రంగాల్లోని కొన్ని మహిళా సంస్థలు మహిళా ఉద్యమంలో వర్గ ధృక్పథాన్ని లేకుండా చేయడానికి చురుకుగా కదులుతున్నాయి.

ప్రపంచీకరణ నేపథ్యంలో జరుగుతున్న సామాజిక, ఆర్థిక దాడి స్త్రీ అస్థిత్వాన్ని నాశనం చేసే కుట్ర చేస్తున్నది. పెట్టుబడిదారీ విధానం, సామ్రాజ్యవాదం, ఫాసిజం, మత ఛాందసవాదం మహిళా సమూహాలను సర్వనాశనం చేయడానికి పూనుకున్న ఈ సమయంలో స్త్రీల సమగ్ర అభివృద్ధి కోసం విభిన్న తరగతుల స్త్రీలంతా ఐక్యంగా స్త్రీ విముక్తి కోసం పోరాడాల్సిన అవసరం వుంది. మహిళా దినోత్సవం ప్రారంభం అయి శతాబ్దం గడిచింది కాబట్టి ఆ చరిత్రను తెలుసుకోవటం అత్యంత ఆవశ్యకం. ఈ వేళ ఏ రంగంలోనైనా మహిళ అభివృద్ధి సాధించినా దానికి పునాదిరాయి వేసేందుకు కృషి చేసిన గౌరవం మాత్రం విప్లవకర సామ్యవాద మహిళా ఉద్యమానికే దక్కుతుందనేది నిర్వివాదాంశం.

అమెరికాలో రెడీమేడ్ దుస్తుల ఫ్యాక్టరీలో మహిళలు చేసిన పోరాటాలు ప్రపంచ వ్యాప్తంగా మహిళల యొక్క సమస్యలను తెరమీదకి తేవడంతోపాటు అనేక ఉద్యమాలకి స్ఫూర్తినిచ్చాయి. అమెరికా చరిత్రలో మొట్టమొదటిసారిగా 1845 సెప్టెంబర్ లో రోజుకు 15 గంటలు పని చేసే పరిస్థితి నుండి 10 గంటలు పని దినం, వారానికొకరోజు శెలవు కావాలని కోరుతూ 5 వేల మంది మహిళా కార్మికులు సమ్మె చేశారు. చివరికి సమ్మె విఫలమయి ఏ కోర్కెలూ సాధించకుండానే

తిరిగి పనిలోకి వెళ్ళారు. అయినా మహిళల పోరాటం అక్కడితో ఆగలేదు. ఆ తదనంతర కాలంలో సమ్మెలు ఉధృతం అయ్యాయి.

అంతర్జాతీయ మహిళా దినోత్సవానికి స్ఫూర్తినిచ్చిన ఘటన **1857 మార్చి 8న** న్యూయార్క్ నగరంలో జరిగింది. ప్రపంచంలో ఎక్కడా జరగనంత తీవ్రమయిన పోరాటం జరిగింది. పని ప్రదేశంలో మెరుగైన సౌకర్యాల కోసం, వేతనాల పెంపు కోసం, దీర్ఘకాలిక పనిగంటలను తగ్గించాలని, అమానవీయ ట్రీట్‌మెంట్‌కు వ్యతిరేకంగా, ఓటుహక్కు కోసం వందలాది బట్టల మిల్లులలో కార్మిక మహిళలు సమ్మె చేశారు. “ఆకలి కడుపులతో పని చేయడం కన్నా పోరాడుతూ చావటం మేలు” అన్న నినాదం మహిళలను కదిలించింది. సమ్మె కొనసాగుతున్న కాలంలోనే సంవత్సరం తరువాత మిల్లుల పై అంతస్థులను మూసివేసి బయటకు రాకుండా తలుపులు వేసి కాల్పులు జరిపింది యాజమాన్యం. కాల్పులలో 13-25 సం॥రాల వయస్సున్న 146 మంది యువతులు చనిపోయారు. చివరికి మహిళల పట్టుదల ముందు కిరాతకమైన యజమానులు తల ఒగ్గారు. షాపుల వారీగా ఒప్పందాలు కుదుర్చుకున్నారు. బేరసారాలలో సంఘటిత పోరాటాలలో పురుషులకేమాత్రం తీసిపోం అని నిరూపించారు. “కార్మిక వర్గం తమను తాము బలమైన ఉద్యమం ద్వారా మాత్రమే కాపాడుకోగలదు” అన్న విశ్వాసంతో ఈ పోరాటానికి నాయకత్వం వహించిన రోజోష్కిని డెర్మన్ ఉద్యమాన్ని నడిపారు.

అంతర్జాతీయమైన పోరాటాలు-సోషలిస్టుల ప్రోత్సాహం

మహిళా కార్మికుల దుర్భర పరిస్థితులు, వారి పోరాటాలు అంతర్జాతీయ వేదికలపై చర్చకు వచ్చాయి. కారల్ మార్క్స్ మహనీయుడు స్థాపించిన అంతర్జాతీయ కార్మిక సంస్థ (మొదటి ఇంటర్నేషన్) 1866లో మహిళల వృత్తిపరమైన హక్కును గుర్తించింది. మహిళలు బయటికి వచ్చి పనిచేయడం వలన కుటుంబాలు దెబ్బ తింటాయని, మగవాళ్ళకు పని దొరకదని, బేరసారాలాడే శక్తి తగ్గిపోతుందని, కాబట్టి వారిని ఫ్యాక్టరీల్లో పనిచేయడాన్ని అనుమతించరాదని ప్రౌధాన్ అనుయాయులు వాదించారు. వారి వాదనను మార్క్స్ త్రిప్పి కొట్టారు. ఫ్యాక్టరీ పని స్త్రీలను కుటుంబం అనే సంకుచిత చట్రం నుండి బయట పడవేస్తుందని, సాపేక్షంగా స్త్రీల జీవితాల్లో విప్లవాత్మక మార్పు తెస్తుందని ఆయన వాదించాడు. అదే సందర్భంలో కార్మికోద్యమం శ్రామిక మహిళల్ని సంఘటితం చేయాలని, స్త్రీల ప్రత్యేక సమస్యలు ట్రేడ్ యూనియన్ ఉద్యమ ప్రధాన స్రవంతిలో భాగం కావాలని నొక్కి చెప్పారు. ఈ నిర్ణయం శ్రామిక మహిళల పోరాటాలకు మరింత స్ఫూర్తినిచ్చింది. ఆ విధంగా కారల్ మార్క్స్ తాత్విక చింతన మహిళా లోకానికి మహోపకారం

చేసింది. 'గృహమే కదా స్వర్గసీమ' అనే పాతచింతకాయ పచ్చడి భావజాలం నుండి స్త్రీలను బయటకు లాగడంతోపాటు స్త్రీ సమస్యను కార్మికోద్యమంలో అంతర్భాగం చేసింది.

అంతర్జాతీయ కార్మిక సంస్థ 1889లో మరోసారి శ్రామిక మహిళల సమస్యలపై చర్చ లేవనెత్తింది. జర్మన్ కమ్యూనిస్టు నేత క్లారా జెట్కిన్ చొరవ, ఆమెకున్న అపారమైన అనుభవం, రాజకీయ పరిణితి అందుకు తోడ్పడింది. 1889లో పారిస్‌లో జరిగిన రెండవ అంతర్జాతీయ మహాసభలో మహిళల పని హక్కు, తల్లి బిడ్డల సంరక్షణ, ట్రేడ్ యూనియన్ ఉద్యమాల్లో స్త్రీల పాత్ర వంటి అంశాలు చర్చకు పెట్టారు.

అంతకంతకు పెరుగుతున్న సమ్మె, పోరాటాల వెల్లువ దేశాల సరిహద్దులు దాటింది. స్థానికంగా జరుగుతున్న పోరాటాలకు అంతర్జాతీయ స్థాయిలో ఒక రూపం ఇచ్చేందుకు, వాటిని మరింత సంఘటితం చేసేందుకు ప్రయత్నాలు జరిగాయి. అమెరికాలోనే ఈ కృషి ప్రారంభమైంది. శ్రామిక మహిళల అంతర్జాతీయ ఉద్యమానికి ఈసారి జర్మనీలోని స్టట్‌గార్ట్ నగరం వేదికయ్యింది. 1907లో మొదటి అంతర్జాతీయ

సోషలిస్టు మహిళా సదస్సు జరిగింది. కామ్రేడ్ క్లారా జెట్కిన్ చొరవతో వివిధ దేశాల ఉద్యమాలను సంఘటితం చేసేందుకు 15 దేశాలకు చెందిన 59 మంది మహిళలతో సమన్వయ కమిటీ ఏర్పాటు చేశారు. ఎంగెల్స్ ప్రఖ్యాత గ్రంథం కుటుంబం, వ్యక్తిగత ఆస్తి, రాజ్యాంగాల పుట్టుక, ఎగ్జెక్యూటివ్ బెబెల్ గ్రంథం మహిళలు-సోషలిజం మహిళా కార్మికుల్ని విశేషంగా ఆకర్షించాయి.

1911లో కోపెన్‌హేగన్ మహాసభ నిర్ణయం ప్రకారం మొదటిసారిగా ఆస్ట్రీయా, డెన్‌మార్క్, జర్మనీ, స్విట్జర్లాండ్‌లలో మార్చి 19న దాదాపు 10 లక్షల మంది మహిళలు, పురుషులు ప్రదర్శనలు జరిపారు. ఓటుహక్కుతో పాటు ప్రభుత్వ కార్యాలయాల్లో ఉద్యోగాలు, పనిహక్కు, వృత్తి శిక్షణకి డిమాండ్ చేశారు. ఉపాధిలో వివక్షతను నిర్మూలించాలని పిలుపునిచ్చారు.

మహిళా దినోత్సవం-రష్యా విప్లవం

19వ శతాబ్ది నాటికి వెనకబడ్డ రష్యాలో కూడా సమ్మెలు వెల్లువెత్తాయి. 1870-1879 మధ్య కాలంలో 176 సమ్మెలు జరిగాయి. మహిళలు ఎక్కువగా ఉన్న బట్టల మిల్లులు, పొగాకు

మిల్లులలో ఈ సమ్మెలు బాగా జరిగాయి. ఆ తదనంతర కాలంలోనూ, 1905 విప్లవంలోనూ, 1917 అక్టోబర్ విప్లవం జయప్రదం అయ్యేంత వరకు రష్యా సమ్మెలతో అట్టుడికి పోయింది. ఈ సమ్మెల్లో మహిళలు ఇతర డిమాండ్లతో పాటు ప్రసూతి శెలవు కోసమూ, బిడ్డకు పాలు ఇవ్వడానికి కొంత టైం ఇవ్వాలని కోరుతూనూ, బట్టలు ఉతుక్కోవడానికి లాండ్రీ రోజుని ప్రకటించాలనీ, యాజమాన్యపు లైగింక వేధింపులు ఆపాలని, వేతనాలు ఇతర సౌకర్యాల కోసం తీవ్రమైన సమ్మెలు చేశారు. మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం ప్రారంభంలో వేతనాల కోతలకి, ఫ్యాక్టరీల మూసివేతలకి వ్యతిరేకంగా ఇంటిపనివారలను, సైనికుల భార్యలను, లాండ్రీలో పని చేసే వారిని బట్టల మిల్లు కార్మికులను సంఘటితం చేసి యూనియన్లు పెట్టి పోరాడారు.

అక్టోబర్ విప్లవానికి భూమిక మార్చి 8 కావటం విశేషం. మార్చి 8 (కొత్త క్యాలెండర్ ప్రకారం. పాత క్యాలెండర్ ప్రకారం ఫిబ్రవరి 28.) న మహిళా దినోత్సవం జరపాలని నిర్ణయించారు. అయితే పార్టీనుండి సకాలంలో ఆదేశాలు రాలేదు. అయినప్పటికీ అప్పటికే సిద్ధమైన మహిళలు భారీ ప్రదర్శనలు నిర్వహించారు. ఆయుధ కర్మాగారం పై దాడులు చేశారు. మార్చి 13 వరకు లక్షల సంఖ్యలో స్త్రీ, పురుషులు వీధి పోరాటాలు నిర్వహించారు. ఈ ఉద్యోతికి జార్ చక్రవర్తి నికోలస్ 2 రాజీనామా చేశాడు.

1917 అక్టోబరులో కొత్తగా ఏర్పాటయిన సోవియట్ ప్రభుత్వం స్త్రీ సమానత్వం కోసం చట్టపరమైన చర్యలు చేపట్టింది. వివాహం-విడాకులు, అబార్షన్ హక్కుని చట్టబద్ధం చేసింది. సనాతన చర్చి పద్ధతిలో వివాహాలను రద్దు చేసింది. తల్లులు, పిల్లల బాధ్యత వారి సంక్షేమం ప్రభుత్వమే చేపట్టింది. తల్లులకు వేతనంతో కూడిన ప్రసూతి శెలవులు, పనిప్రదేశాల్లో శిశు సంరక్షణ కేంద్రాలు, పిల్లలకు పాలు ఇవ్వడానికి కొంత విరామ సమయం వగైరా సదుపాయాలు ప్రభుత్వం కల్పించింది. దీర్ఘకాలంగా పోరాడుతూ వచ్చిన ఓటుహక్కు కూడ ఇచ్చారు. చట్టబద్ధమైన సమానత్వం కేవలం ఒక ప్రారంభం మాత్రమే. స్త్రీ విముక్తి సాధించాలంటే సాంఘిక ఆర్థిక స్థితి మార్చాలి. రష్యాలాంటి వెనుకబడిన, వ్యవసాయక దేశంలో సనాతన, మతపరమైన ఆలోచనలు బలంగా వున్నాయి. వీటిని ఛేదిస్తూ “ఉమెన్స్ డిపార్ట్మెంట్స్” ఏర్పాటు చేసి మహిళలను సంఘటిత

యుద్ధం - శాంతి సమస్య : 19వ శతాబ్ది ప్రారంభం యుద్ధమేఘాలు కమ్ముకున్న కాలం. మొదటి, రెండవ ప్రపంచ యుద్ధాలకు, అంతకుముందు జరిగిన స్థానిక యుద్ధాలకు వ్యతిరేకంగా శ్రామిక మహిళలు పెద్దఎత్తున ప్రదర్శనలు, ఉద్యమాలు చేశారు. 1899లో హేగ్, నెదర్లాండ్లలో యుద్ధ వ్యతిరేక ప్రదర్శనలు జరిగాయి. రష్యాలో జార్ చక్రవర్తి, జర్మనీ కైజర్ల యుద్ధోన్మాదానికి వ్యతిరేకంగా జరిగిన ప్రదర్శనలకు మార్చి 8ని మహిళలు ఎంచుకున్నారు. 1914లో యూరప్ లో యుద్ధం కోసం జరుగుతున్న కుట్రకు వ్యతిరేకంగా శాంతి ఉద్యమం పేరుతో అంతర్జాతీయ మహిళా దినోత్సవం జరిగింది. 1936 మార్చి 8న ఫాసిస్టు ఫ్రాంకోకి వ్యతిరేకంగా 80 వేల మందితో ప్రముఖ కమ్యూనిస్టు నేత లా పాషనారా స్పెయిన్ రాజధాని మేండ్రిడ్ నగరంలో భారీ ప్రదర్శన చేశారు. 50 వేల మంది వస్త్ర పరిశ్రమకు చెందిన ఇరాక్ మహిళా కార్మికులు చమురు పరిశ్రమని జాతీయం చేయాలని కోరుతూ ఉద్యమం ప్రారంభించారు. 1950 మార్చి 8న 3 లక్షల మంది మహిళలు నిరాయితీకరణ, శాంతిని డిమాండ్ చేస్తూ పశ్చిమ జర్మనీ ఛాన్సలర్ కు పోస్టు కార్డులు రాశారు.

ఈ కాలంలో యూరప్ లో సోషలిస్టు పార్టీలు మహిళల సమస్యలపై ప్రదర్శనలు ఇతర కార్యక్రమాలు నిర్వహించాయి. ఆ తరువాత కూడా ప్రపంచ వ్యాప్తంగా అనేక దేశాల్లో మహిళా ఉద్యమాలకు సూచికగా మహిళా దినోత్సవాలు పాటిస్తున్నారు.

1975లో ఐక్యరాజ్యసమితి అంతర్జాతీయ మహిళా దినోత్సవాన్ని ఆ తరువాత మహిళా దశాబ్దాన్ని జరపాలని నిర్ణయించడంతో మహిళా ఉద్యమాలకు మరింత ఊపు వచ్చింది. ఐక్యరాజ్యసమితి నిర్ణయాన్ని 150 దేశాలు బలపరిచాయి. స్త్రీలపై జరుగుతున్న అన్ని రకాల వివక్షతలను, అసమానతలను తొలగిస్తామని ఆ దేశాలు ప్రకటించాయి. మహిళలు రాజకీయ పోరాటాల ద్వారా జాతి వివక్షత, వలస వాదం, బహుభార్యాత్వం ఇంకా ఇతర రూపాలలో వున్న అణచివేతలకు వ్యతిరేకంగా ఆర్థిక సమానత్వం కోసం చేసే పోరాటాలు అంతర్జాతీయ మహిళా దినోత్సవానికి ఒక సూచికగా స్ఫూర్తిగా నిలిచింది.

1975లో మెక్సికో రెండవ ఇంటర్నేషనల్ "సమ్మిట్ ఫర్ ఉమెన్" వివిధ దేశాలలో మహిళల స్థితి గతులపై చర్చించింది. 1995 బీజింగ్ ఫ్లాట్ ఫారం మొదటిసారిగా మహిళా సమస్యలు,

అసమానతలు, ఆటంకాలను తొలగించేందుకు తీసుకోవాల్సిన చర్యల గురించి చర్చించింది. 189 దేశాల ప్రతినిధులు ఈ సమావేశానికి హాజరయ్యారు.

మార్చి-8

స్త్రీ పురుషుల కనీస వేతనాల కోసం జరిగిన పోరాటంగానే మార్చి-8 అని ఇతిహాసం చాటుతున్నది. 19 శతాబ్దపు మధ్య కాలంలో జరిగిన పారిశ్రామిక విప్లవం స్త్రీలను వాళ్ళ ఇళ్ళనుండి బయటకు తెచ్చి వారికి ప్రపంచాన్ని చూపింది. భారీ ఎత్తున స్త్రీలు అసంఖ్యాకంగా పెద్ద పెద్ద కర్మాగారాల్లో పనిచేయసాగారు. ఆర్థిక అవసరాలు వారిని సామాజిక ఉత్పత్తిలోకి ఈడ్చుకు వచ్చాయి. దీని వలన స్త్రీలకు బయటి ప్రపంచాన్ని చూసేందుకు అవకాశం లభించినా దానికి రెట్టింపు దోపిడీ జరిగింది. ఒక ప్రక్కన ఇంటిలో అంతులేని చాకిరీ మరోవైపు కర్మాగారాల్లో అమానుష శ్రమదోపిడి. వాళ్ళు 14 నుండి 16 గంటలు పనిచేసేవారు. అనేక రోజుల తరబడి ఎండమొహం చూసేస్థితి వుండేదికాదు. దుమ్ముతో నిండిన చీకటి గుయ్యారాల్లాంటి అనారోగ్యకరమయిన కర్మాగారాలు. దాంతో రోగాలతో మరణించేవారు. చిన్నతనంలోనే వృద్ధాప్యానికి చేరువయ్యే ఆ శ్రామిక మహిళల ఆయుఃప్రమాణం 36 సంవత్సరాలకు దిగజారింది. కాని వారి శ్రమకు మాత్రం విలువ వుండేదికాదు.

పురుషులతో పోలిస్తే స్త్రీల వేతనాలు సగం కూడా వుండేవికావు. పైగా తప్పనిసరి పరిస్థితుల్లో శారీరక దోపిడీకి కూడా గురయ్యేవారు. కర్మాగారాల్లో శ్రామిక స్త్రీలు దుర్భర దుఃఖాన్ని భరించాల్సివచ్చింది. ఈ క్రమంలో జరిగిన ఒకే ఒక సానుకూల పరిణామం-ఆ స్త్రీలు ఒకరి కష్టాలొకరు అర్థం చేసుకోవటం, ఐక్యత యొక్క శక్తిని తెలుసుకోవటం. అంతంలేని శ్రమ, అమానుష షరతులు దానికి లభించే తుచ్ఛమయిన వేతనాలు అన్నిటికీ వ్యతిరేకంగా పోరాడేందుకు అమెరికా మహిళల్ని పురికొల్పాయి. 1820లో ఆందోళనలు ప్రారంభం అయ్యాయి. ఇవి ముఖ్యంగా వస్త్ర పరిశ్రమ కార్మికుల్లో చెలరేగాయి. 1845లో 16 గంటల నుండి 10 గంటలకు పని సమయం తగ్గించాలని కోరుతూ మొదటిసారి భారీ సమ్మె జరిగింది. దానిలో 5 వేల మంది పాల్గొన్నారు. భీషణ పోరాటం జరిగింది. చివరికి ఈ కోరిక నెరవేరింది. తర్వాత ఇంగ్లాండులో ఇతర దేశాల్లోని పట్టణాల్లో సమ్మెలు జరిగాయి ఈ సమ్మెలతో స్త్రీ భాగస్వామ్యం ప్రత్యేకించి పేర్కొనదగినది. 1888-89 సంవత్సరాల్లో సంఘటిత శ్రామిక సమ్మెల వెల్లువతో ఇంగ్లాండు కంగారు పడింది. లండనులో అగ్గిపెట్టెల ఫ్యాక్టరీల్లో పనిచేసే మహిళలు రగిలించిన పోరాట నిప్పు అసంఘటిత రంగానికంతా పాకింది. వీళ్ళని యజమానులు తొలగించారు. దాంతో ఆందోళన మరింత ఉధృతం అయ్యింది. మధ్యతరగతి ప్రజలు, మేధావులు కూడా వీరిని సమర్థించారు. చందాలు పోగుచేసారు.

ఈ ఒత్తిడికి యజమానులు ఈ మహిళల్ని తిరిగి పనిలోకి తీసుకోక తప్పలేదు. అగ్గిపెట్టెల కర్మాగారపు మహిళలు అంటించిన నిప్పురవ్వలు సిగిరెట్లు తయారీ, బట్టల పరిశ్రమ, జనపనార మిల్లులు, బిస్కెట్ పరిశ్రమలలో పనిచేసే మహిళల వరకు చేరి అందరూ యూనియన్లు పెట్టుకున్నారు.

1880లో అమెరికా కార్మిక సమాఖ్య మహిళా కార్మికులకు సభ్యత్వం నిరాకరించింది. దాంతో శ్రామిక మహిళలు కొంతమంది డాక్టర్లు, లాయర్లు, టీచర్లు ఇచ్చిన సహకారంతో “ది ఉమెన్ ట్రేడ్ యూనియన్ లీగ్” స్థాపించుకున్నారు. 8 గంటల పనిదినం, పిల్లలకు బడి, నివాసాలు, ఇంటి పనుల్లో సంస్కరణలు వీరు డిమాండ్ చేసారు. ప్రపంచ పారిశ్రామిక కార్మిక సమాఖ్య సహకారంతో జాతీయ స్థాయిలో 20వ శతాబ్ది ప్రారంభ దశకంలో రెండు భారీ ఆందోళనలు జరిగాయి. ప్రపంచ కార్మిక పోరాటాలు, మహిళా సంఘర్షణల్లో ఈ ఆందోళనలు కొత్త ఆధ్యాయం ప్రారంభించాయి. ఈ ఆందోళనల్లో మొదటిది ‘అప్ రైజింగ్ ఆప్ 20,000’. రెండోది లారెన్స్ సమ్మె. మొట్టమొదటిసారిగా ఈ సందర్భంలో కర్మాగారాలను కార్మిక వాడలతో అనుసంధానించారు. మహిళా కార్మికులే కాక పురుషకార్మికుల భార్యలు కూడా వీటిలో పాల్గొని ధైర్యంగా పోరాడారు. 20 వేలమంది న్యూయార్క్ వస్త్రపరిశ్రమ కార్మిక మహిళలు ఒక సాహసాన్ని, ఒక అద్భుతాన్ని ప్రదర్శించారు. అది భవిష్యత్తు పోరాటాలకు దిక్పాచిగా నిలబడింది. 1909 నవంబరు 22 నుండి వీళ్ళు యూనియన్ (సంఘం) పెట్టుకునే హక్కుకై ఉద్యమించారు. వస్త్రాలు కుట్టే ఈ మహిళా కార్మికులు ఆకలి దప్పులు, భయంకరమయిన చలి, పాలకుల దౌర్జన్యం అన్నింటినీ ఎదుర్కొన్నారు. ఏ మాత్రం లొంగలేదు. యజమానులు కొన్ని కోరికలు అంగీకరించినా సంఘం పెట్టుకునే హక్కుకై ఈ స్త్రీలు పోరాడారు. ఈ హక్కును అప్పుడు సాధించుకోలేకపోయినా ఈ సమ్మె మాత్రం కార్మిక పోరాటాల చరిత్రలో ఒక మైలురాయిగా నిలిచిపోయింది.

ఇక రెండో ఆందోళన. 23 వేలమంది కార్మికులు పాల్గొన్న లారెన్సు సమ్మె. 1912 జనవరి నుండి మార్చి దాకా మొత్తం పనులన్ని ఆపేసారు. తొలిసారిగా కార్మికులు దేశం, భాషా పరిమితుల్ని దాటి వారి ఆకలి, నిరుద్యోగపు భాషా ఒకటేనని గుర్తించారు. వారందర్నీ దోపిడీచేసే సమీకరణం ఒక్కటేననీ, వారందరి శ్రమనూ, ఆహారాన్ని దోపిడీ వర్గం తమ ఇనప్పెట్టెల్లో దాచుకుందని గమనించారు. ఈ సమ్మెలో 25 దేశాలకు చెందిన 45 విభిన్న భాషలు మాట్లాడే కార్మికులంతా ఒక్కటై నిలిచారు. తమకు లభిస్తున్న అతి తక్కువ వేతనాల్ని నిరసిస్తూ మెరుగయిన జీవితం కోసం భుజం భుజం కలిపి పోరాడారు. నిరంతరాయంగా సాగుతున్న ఈ పోరాటపు ఒత్తిడికి లొంగి స్థానిక ప్రభుత్వం పనిగంటలు తగ్గించింది. దానితో యజమానులు మరింత

చిరైక్కిపోయి వేతనం తగ్గించారు. కార్మికులకు ఆకలి చావు తప్ప మార్గాంతరం లేకుండా పోయింది.

యజమానుల దోపిడీకి, అమానుషత్వానికి వ్యతిరేకంగా జరిగిన ప్రదర్శనల్లో మహిళలు వెల్లువగా దూకారు. వారి నినాదాలు, ఊరేగింపులు, ప్రదర్శనలు అణచడానికి పోలీసుల దమనకాండ మరింత పెరిగింది. నిరాయుధులయిన ఈ మహిళా కార్మికులపై లాఠీలు విరిగాయి. కొందరు మరణిస్తే అనేకమంది తీవ్రంగా గాయపడ్డారు. నాయకురాలైన “అన్నా ఏ లోపేజ్” అమరురాలైంది. 600 మంది స్త్రీలను జైళ్ళలో కుక్కారు. వారి పిల్లల్ని అనాథ శరాణాలయాల్లో చేర్చాల్సిన పరిస్థితి ఏర్పడింది. కానీ చివరికి పోరాటంలో విజయం లభించింది. కార్మికుల కోర్కెలన్నింటినీ ఒప్పుకున్నారు. ఈ రెండు ఆందోళనల్లో స్త్రీలు కేంద్రంగా పనిచేసారు. చీకటి తెరల్ని చీల్చుకుంటూ కొత్త వెలుగు వస్తుందని ఈ మహిళలు విశ్వసించారు. స్త్రీలు చైతన్యం పొందారు. కాబట్టి మొత్తం లోకాన్ని నిద్ర లేపుదామని నమ్మారు. శ్రామికులపై ఏ ఒక్కరి పెత్తనం చెల్లదని భావించారు. అసంఘటిత అమరుల శృతి చిహ్నంగా ఒక అందమైన ప్రేమతో నిండిన చిన్ని ప్రపంచాన్ని కలలు కన్న వారి కలను సాకారం చేస్తామని ప్రతిజ్ఞ చేసారు. ఆహారం కోసం పోరాడుతూనే ఆ దారంతా(బాట) వికసింపచేయగలమని ఆశించారు.

20వ శతాబ్దం లో కూడా స్త్రీలు ఓటు వేసే హక్కుకు కూడా నోచుకోలేదు. ఏదయినా రాజకీయ పార్టీలో చేరే అధికారం లేదు. ఆ కాలంలో ఇంగ్లాండులో కూడా సంపన్నులయిన చదువుకున్న పురుషులకు మాత్రమే ఓటుహక్కు వుండేది. కొంతమంది మధ్యతరగతి ఉన్నత వర్గాల మహిళలు ఓటుహక్కుల పోరాటం ద్వారా ఓటు వేసే హక్కును కోరారు. కానీ కార్మిక వర్గ స్త్రీ పురుషులిద్దరికీ ఓటుహక్కు లేదు. శ్రామిక మహిళలు మార్క్సిస్టు విప్లవకారులు ప్రతిపాదించిన అందరికీ ఓటుహక్కును సమర్థించారు. 1910లో జర్మనీలో స్టట్ గార్డ్ లో తొలిసారి జరిగిన ఐంటర్నాషనల్ స్వామ్యవాద మహిళా సమ్మేళనంలో ప్రఖ్యాత విప్లవకారిణి క్లారాజెట్కిన్ “మధ్యతరగతి మహిళల ప్రతిపాదనకు భిన్నంగా శ్రామికులు అందరికీ ఓటుహక్కు కోసం’ పోరాడాలని బలంగా వాదించారు. శ్రామిక మహిళల్ని సంఘటితం చేయటంలో డిమాండ్లు రూపొందించడంలో అత్యంత దూరదృష్టితో పనిచేసి యూరప్ లో సామ్యవాద మహిళా సంఘాలను సమన్వయం చేసిన క్లారాజెట్కిన్ కృషిని మహిళా ఉద్యమం చిరకాలం గుర్తుంచుకుంటుంది. న్యూయార్క్ లో 1908 మార్చి -8న జరిగిన భారీ ప్రదర్శన కూడా ఆమె స్ఫూర్తితోనే ఊపందుకుందని చెప్పవచ్చు. 10 గంటల పనిదినం, పనిచేసేచోటలింగ, జాతి, సంపదలనుబట్టి కాక అందరికీ ఓటువేసే హక్కును చట్టబద్ధం చేయటం వంటి డిమాండ్లు పెద్ద ఎత్తున ఆమోదం పొందాయి.

ఈ శ్రామిక మహిళల కోర్కెల ఆధారంగా 1910లో “వేజ్ హనర్ సఫరేజ్ లీగ్” ఏర్పడింది.

అమెరికా మహిళా పోరాటాల స్ఫూర్తితో క్లారాజెట్కిన్ 1910లో కోపెన్హేగెన్లో జరుగుతున్న సామ్యవాద మహిళల రెండో అంతర్జాతీయ సదస్సులో మార్చి-8 అంతర్జాతీయ మహిళా దినోత్సవంగా జరపాలని ప్రతిపాదించారు. ప్రపంచవ్యాప్తంగా వెల్లువెత్తుతున్న శ్రామిక మహిళా పోరాటాలకు ప్రతీకగానూ, ఓటుహక్కుతో సహా మహిళల ఇతర కోర్కెల కోసం జరిగిన ఉద్యమాల స్మృతిచిహ్నంగానూ దీన్ని స్వీకరించాలని భావించారు. ఉద్యమాలు కొనసాగాయి. 1918లో ఇంగ్లాండులో, 1919లో అమెరికాలోనూ పీడిత ప్రజలకు విజయం లభించింది. అందరికీ ఓటుహక్కు కల్పనకై చట్టాలు చేసారు. కానీ దీనికి ముందుగానే 1917 రష్యాలో సోషలిస్టు విప్లవం జరిగిన వెంటనే అందరికీ ఓటుహక్కు కల్పించి ప్రజాహక్కుల కల్పనలో అగ్రభాగాన నిలిచారు. ఈ విప్లవం స్త్రీ విముక్తి ఉద్యమంలో కూడా ఒక కొత్త మలుపు తెచ్చింది. ప్రపంచ చరిత్రలోనే మొట్టమొదటిసారిగా స్త్రీల ఆర్థిక, రాజకీయ, లైంగిక సమానత్వాన్ని కల్పించి దాని కార్యాచరణను రాజ్యాంగ బద్ధం చేసింది. బోల్షివిక్ ప్రభుత్వం స్త్రీలకు ఓటుహక్కు కల్పించడమే కాక పౌర హక్కులు, విడాకుల హక్కులు వంటి వాటిపై చట్టాలు చేసింది. దీంతో వివాహం ఒక ఖచ్చిత సంబంధంగా స్థిరపడింది. అక్రమ సంతానం అనే అంశాన్ని తుడిచి పారేసింది. దీని తర్వాత మార్చి-8 అన్ని దేశాల్లో పోరాటాలకు ప్రతీకగా మారింది.

1975వ సంవత్సరం అంతర్జాతీయ మహిళా సంవత్సరంగా ప్రకటించిన ఐక్యరాజ్యసమితి అదే సమయంలో మార్చి -8ని అంతర్జాతీయ మహిళా దినోత్సవంగా అధికారికంగా ఆమోదించింది. అనేక దేశాల్లో ఆ రోజు జాతీయ సెలవు దినం. చైనా, అమెరికా, రష్యా, బెలారస్, బల్గేరియా, మెకడోనియా, మంగోలియా, తజకిస్తాన్, యుక్రేన్, వియత్నాం వంటి దేశాల్లో మార్చి-8ని వైభవంగా జరుపుతారు.

అయితే శ్రామిక మహిళలు తమ స్వేచ్ఛతోనూ, రక్తంతోనూ రచించిన పోరాటాల చరిత్రను మరుగుపర్చి కొన్ని సంఘాలు మార్చి-8 ఉత్సవంగా తయారు చేసాయి. ఈ సంవత్సరం ఆ పోరాటాల వారసత్వాన్ని తిరిగి జాగృతి చేయాలి. దేశాన్ని పీల్చివేస్తున్న ధనిక దేశాల ఆర్థిక సాంస్కృతిక దాడి నుండి దేశాన్ని రక్షించుకోవాలి. బహుళజాతి కంపెనీలు తమ ఖరీదయిన విలాస వస్తువులతో మన బజారుల్ని కబ్జా చేస్తున్నాయి. సంక్షేమ పథకాలన్నింటినీ నిలిపివేసే కుట్రతో ప్రభుత్వం కూడా వారితో చేతులు కలుపుతున్నది. స్త్రీలకు ప్రతికూలమయిన ఒక క్షీణ సంస్కృతిని మీడియా జనంపై రుద్దుతున్నది. కాబట్టి దేశాన్ని ముంచెత్తుతున్న ఈ సునామీని ఎదుర్కోవడానికి దేశంలో సగభాగంగా వున్న మహిళలు ఐక్యంగా నేడు నిలబడాల్సిన అవసరం వుంది.

ప్రపంచంలో భిన్న వర్గాలకు చెందిన మహిళలు ఈ రోజును గౌరవంగా జరుపుతారు. కాని ఈ రోజు యొక్క విశిష్టత, రాజకీయ ప్రాధాన్యతను వారు అర్థం చేసుకోవాల్సిన ఆవశ్యకత వుంది. ఎంత స్థాయిలో అయితే మహిళా సమస్యలు పెరుగుతున్నాయో అదేస్థాయిలో మహిళా ఉద్యమం పెరిగితేగాని ఆ సమస్యలు పరిష్కారం కావు. ఈ మహిళా సంఘాలకు రకరకాల ఆలోచనలు సిద్ధాంతాలు వుండవచ్చు. కాని సమానత్వసాధనకై ఏకాభిప్రాయం వుంది.

ప్రపంచీకరణ సుడిగుండం మహిళా ఉద్యమాన్ని ఓ కొత్త మలుపు తిప్పింది. ఉదారవాద ఆర్థిక విధానాలు, స్వేచ్ఛా మార్కెట్ల వలన స్త్రీ పురుషుల వైషమ్యాలు మరింత పెరిగాయి. దీన్ని నిర్మూలించడానికి ప్రతి దేశంలోనూ వ్యక్తులు, సమాజం, దేశం అన్ని స్థాయిల్లో మహిళా హక్కుల సాధన ఉద్యమాలు జోరుగా సాగుతున్నాయి. లైంగిక వివక్షతను రూపు మాపి మానవ హక్కుల సాధనకు ఐక్యపోరాటం చెయ్యాలన్న ఆవశ్యకత ఎంతైనా వుంది. 1994లో కైరోలో జరిగిన అంతర్జాతీయ జనాభా అభివృద్ధి సదస్సులో ప్రతిపాదించిన పత్రాన్ని 1995 బీజింగ్లో జరిగిన అంతర్జాతీయ మహిళా సదస్సు ఆమోదించింది. బీజింగ్లో మొదటిసారిగా మహిళా హక్కులు, సామాజిక భాగసామ్యంలో పురుషుల బాధ్యత గురించి చర్చ జరిగింది. జనాభా పెరుగుదలపై అధికంగా దృష్టి సారించడం గురించి బీజింగ్ సదస్సు అన్ని సభ్యదేశాలకు ఒక విజ్ఞప్తి పంపించింది. ఈ సదస్సు కార్యాచరణ ప్రణాళిక కూడా దీన్ని ప్రస్తావించింది. బీజింగ్ సదస్సు జరిగి 15 ఏళ్ళు నిండాయి. కానీ అనేక దేశాల్లో మహిళా సాధికారత నిర్లక్ష్యం అవుతున్నది. రాజకీయాల్లోనూ, ప్రభుత్వాల్లోనూ స్త్రీల ప్రవేశం దాదాపుగా అన్ని దేశాల్లో ప్రశ్నార్థకంగానే వుంది. కొన్ని అదృశ్య శక్తులు ఈ దారులన్ని అడ్డుకుని స్త్రీల ప్రవేశాన్ని నిరోధిస్తున్నట్టుగా అన్పిస్తున్నది. అందుకే ఒక్కోసారి ప్రాధాన్యతా అంశంగా స్త్రీ పురుష సమానత్వాన్ని పేర్కొన్నాగానీ అనేక దేశాలు దీన్ని పరిష్కరించడానికి బదులు నిర్లక్ష్యం చేస్తున్నాయి.

మహిళలకు న్యాయమయిన అధికారాలు లభించడానికి ప్రధాన అవరోధం యుగయుగాలుగా పాతుకున్న కఠోర పితృస్వామిక వ్యవస్థ, దాని తాలుకూ కట్టుబాట్లే. దీని వల్లనే స్త్రీలు పుట్టుకతోనే స్వాతంత్ర్యాన్ని కోల్పోతున్నారు. వర్గభేదాలతోపాటు రకరకాల తారతమ్యాలు మౌలిక విధానాల్లో వివక్షత వల్ల మహిళలపై నిరంతరాయంగా దాడులు పెరుగుతున్నాయి. వీటిని నిర్మూలించాలి.

సమాజం దేశం చివరికి కుటుంబంలో కూడా సమాన హక్కులు గౌరవ మర్యాదలు పొందటానికి ఒక ప్రజాస్వామ్యయుతమయిన వివక్షతలు లేని మతఛాందసత్వం లేని, మతసామరస్యం గల ఒక కొత్త సమాజాన్ని నెలకొల్పడం అత్యవసరంగా మారింది. ఇంటా,

బయటా సంపూర్ణంగా స్త్రీలకు రక్షణ కల్పించే ఒక వ్యవస్థ అవసరం. కుటుంబం నుండి సామాజిక జీవనం దాకా అన్ని రంగాల్లో ఏ స్థాయిలోనైనా స్త్రీలకు నిర్ణయాలు తీసుకునేందుకు విధానాలు రూపొందించేందుకు, అమలు చేసే బాధ్యతలు స్వీకరించేందుకు పురుషులతోపాటు సమాన భాగస్వామ్యం వుండాలి. ఈ కోరిక ఈ ఆకాంక్ష, సుదీర్ఘకాలంగా మహిళా ఉద్యమానికి పునాదిగా వుంది.

కార్మిక వర్గంతోపాటు, మహిళా లోకం కూడా సామ్రాజ్యవాదయుద్ధాన్ని మానవజాతికి అతి పెద్ద శత్రువుగా పరిగణిస్తోంది. యుద్ధోన్మాదం కొత్త మార్గాల్లో సమాజంపై, నాగరికతపై దాడి చేస్తున్నది. ఉగ్రవాదాన్ని అణిచివేసే పేరుతో ప్రపంచంలో అతి పెద్ద ఉగ్రవాది అమెరికా మొత్తం భూగోళాన్ని సర్వనాశనం చేసేందుకు పూనుకుంటున్నది. మార్చి-8 అంతర్జాతీయ మహిళా దినోత్సవ సందర్భంగా అనేకసార్లు యుద్ధ వ్యతిరేకత ప్రతిధ్వనించింది. ఈసారి ఈ రాక్షస శక్తులను ఓడించి మానవ విజయాన్ని ఆశించాలి.

మహిళా లోకం ఎన్నడూ ఉగ్రవాదాన్ని సమర్థించలేదు. సామ్రాజ్యవాదులు తమ స్వార్థప్రయోజనాల కోసం అనేక దేశాల్లో ఉగ్రవాదాన్ని సృష్టించారు. సామ్రాజ్యవాదం సహకారంతోనే ఆయా దేశాల్లో వర్ణం, జాతి, మత విభేదాల ఆసరాతో ఉగ్రవాదం ఛాందసవాదం తలెత్తాయి. ఈ శక్తులు ప్రజాస్వామ్యాన్ని హరించడానికి కుట్రలు పన్నుతున్నాయి. ఆయుధ వ్యాపారులు, మాదకద్రవ్యాల తాలూకు నల్లడబ్బు కూడా వీరికి తోడుంది. దీనికి తోడుగా స్త్రీలపై దారుణ అత్యాచారాలు, స్త్రీల అమ్మకాల వ్యాపారంలో కూడా వీరే ముందున్నారు. సామ్రాజ్యవాద యుద్ధశక్తులు ఈ ప్రగతి నిరోధక శక్తులను తమ రాజకీయ ప్రయోజనాల సాధనకు వాడుకుంటున్నారు. ఈ ఉగ్రవాదాన్ని ఎదుర్కోవటం తక్షణావసరం. ఏదో ఒక ప్రత్యేక జనసమూహాన్ని లక్ష్యం చేసుకుని అమెరికా బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదులు ఉగ్రవాదాన్ని అణచివేసేసాకుతో అనేక దేశాల అంతర్గత రక్షణను కబ్జా చేసుకుంటున్నారు. దీనిని శాంతిని కాంక్షించే మహిళా లోకం సమర్థించదు. ఉగ్రవాదం గాని ఛాందసవాదం గాని సమాజంలో వెనకబాటుతనం గురించి గాని మౌలిక సమస్యల పరిష్కారం గురించి కాని ఆలోచించదు.

మహిళా హక్కులను వీళ్ళు నిర్దాక్షిణ్యంగా అణచివేస్తారు. ఈ నేపథ్యంలో అన్ని రకాల ఛాందసవాదాలకు, ఉగ్రవాదానికి వ్యతిరేకంగా ప్రతిజ్ఞ చేయాల్సిన రోజు ఈ మార్చి-8.

దేశాంతర ఉగ్రవాదం నుండి కుటుంబ హింస దాకా స్త్రీలపై హింసాకాండ, అణిచివేత పెరుగుతున్నాయి. వారు స్వతంత్ర్యంగా ఎదిగే శక్తి సామర్థ్యాలు నిరంతరం కుతంత్రాలకు

బలొతున్నాయి. ప్రపంచీకరణ దాడి దెబ్బకు మహిళ ఈరోజు విలాసవస్తువుగా అయ్యింది. మనిషి స్థాయినుండి వస్తువుగా మారింది. మూడో ప్రపంచ దేశాలు బహుళజాతి కంపెనీలకు వాటి సంస్థలకు వేటాడే ప్రదేశాలుగా తయారయ్యాయి. తినడానికి గుప్పెడు మెతుకులు దొరికినా లేకున్నా అలంకరణ వస్తువుల లాలస జనాన్ని ఆకర్షిస్తోంది. విలాస జీవితపు మాయాజాలంలో స్త్రీ పురుషులిద్దరూ ఇరుక్కుపోతున్నారు. పతనం దిశగా సాగుతున్న ఈ దశలో విలువలు క్షీణిస్తున్నాయి. క్షీణ సంస్కృతి సెగలు కక్కుతోంది. అన్ని కలిసి సమాజ ఆరోగ్యాన్ని దెబ్బతీసి స్త్రీలపై అన్యైత్యపుల నుండి దాడిచేస్తున్నాయి.

ఈ కారణం వలనే బీజింగ్ సదస్సు పేర్కొన్న విధంగా స్త్రీలకు రాజకీయ సాధికారత కావాలని ఖచ్చితంగా మహిళా ఉద్యమం కోరుతున్నది. ఎక్కువ దేశాల్లో విధాన నిర్ణయాధికార సంస్థల్లో స్త్రీలు చాలా తక్కువగా వున్నారు. స్థానిక సంస్థల్లో గ్రామపంచాయితీల్లో స్త్రీలకు మూడోవంతు రిజర్వేషన్ కల్పించినప్పటికీ అసెంబ్లీ పార్లమెంటుల్లో రిజర్వేషనుపై బిల్లును నామకః లోక్ సభలో ప్రవేశపెట్టారు. తర్వాత రాజ్యసభలో బూజుపడుతున్నది. వామపక్షాలు మినహాయించి మిగిలిన రాజకీయ పార్టీల ద్వంద ప్రమాణాలు, కుటిలనీతి వలన బిల్లు ఎటూ కాకుండా గాలిలో

వేలాడుతున్నది. దీనిపై దేశవ్యాప్త ఆందోళన కోసం ఈ మార్చి-8 న ప్రతిజ్ఞ చేయాలి. అధికార పార్టీ తన ఎన్నికల ప్రణాళికలో దీనిని చేర్చినప్పటికీ మూడోవంతు రిజర్వేషను బిల్లును ఆమోదింపచేయడానికి ఏ మాత్రం ప్రయత్నించడంలేదు. మహిళా రాజకీయ సాధికారత ఈ వేళ ఒక శూన్యంలో చర్చ కాదు. ఎందుకంటే గ్రామపంచాయితీ, స్థానిక సంస్థల ప్రతినిధులుగా మహిళలు రాజకీయంగా తమ సామర్థ్యాన్ని, నైపుణ్యాన్ని నిరూపించుకున్నారు. రాజకీయాల్లో స్త్రీల భాగస్వామ్యం పెరగటమే కాదు ఆమోదం కూడా పొందుతున్నది. కాని పురుషాధిక్య భావజాల ప్రభావం మహిళలకు విధాన నిర్ణయాధికారాన్నిచ్చే పదవుల్ని ఇవ్వనిరాకరిస్తున్నది. ఏదయినా సందర్భంలో ఒకరిద్దరు మహిళలు కొన్ని రంగాల్లో ఎదిగితే పదే పదే అదే ఉదాహరణగా నొక్కివక్కాణిస్తున్నారు. అంతటితో ఆగక మహిళలకు ఇంకెంత సాధికారత కావాలని ప్రశ్నలేస్తున్నారు.

ఉదాహరణలు ఎప్పుడూ అందరికీ వర్తించవు. ఎంత అధిక సంఖ్యలో మహిళలు రాజకీయాల్లో భాగస్వాములయితే అంతే స్థాయిలో సహజంగానే వారు ప్రధాన రాజకీయ స్రవంతిలో కలిసే అవకాశం వుంటుంది. నేరపూరిత రాజకీయాలు, అవినీతి ప్రభావం తగ్గించటానికి కూడా స్త్రీల భాగస్వామ్యం ఉపయోగపడుతుంది. దేశాన్ని నడిపించడంలో స్త్రీలకు సమాన పాత్ర ఉండాలనే కోరికతో విభిన్న మహిళా సంఘాలు ఆందోళనలు చేస్తున్నాయి. స్థానిక పంచాయితీల నుండి విధాన సభలు, పార్లమెంటు దాకా ప్రత్యక్షంగా జరిగే ఎన్నికలన్నింటిలో మహిళలు ఎన్నిక కావాలన్నదే లక్ష్యం.

సుదీర్ఘకాలంగా మహిళలకు సంబంధించి వున్నటువంటి చట్టాల్లో కూడా వివక్షత తక్కువేం లేదు. వీటన్నింటినీ సమీక్షించాలి. సమాన చట్టాలు, సమాన అధికారాలు, మౌలిక అంశాలతోపాటుగా ప్రచారంలోకి తేవాలి. జాతి, మత, వర్గ కుల, సాంస్కృతిక విభేదాలకు అతీతంగా అణిచివేయబడిన సమస్త పీడిత, వంచిత మహిళలకు ఒకటే చట్టం తయారుచేయాలి. వివాహం, విడాకులు, ఆస్తిపై హక్కులు అనుభవించడానికే కాక చట్టరీత్యా వారసత్వ హక్కులు లభించాలి. ఇలాంటి అనేక అంశాలు వారి వారి మత సాంప్రదాయాలనుబట్టి నిర్ణయిస్తున్నారు. దీని వలన ఆయా ప్రత్యేక మతాల మహిళలు ఈ దేశపు సాధారణ చట్టాల నుండి వారసత్వ చట్టాల నుండి లాభం పొందలేక పోతున్నారు. హిందూకోడ్ చట్టంలోని అనేక అంశాలు, ఉప అంశాల్లో మార్పులు తేవాల్సిన అవసరం వుంది. 50 ఏళ్ళక్రిందట ఈ చట్టం ప్రగతిశీలమయినదే కావచ్చు కానీ నేటి పరిస్థితుల్లో దీనిని లోతుగా సమీక్షించాల్సి వుంది. మహిళలపై జరుగుతున్న నేరపూరిత ఘటనలు బాగా పెరుగుతున్నాయి. వీటిని పరిశీలించి పారదర్శకమయిన సురక్షిత

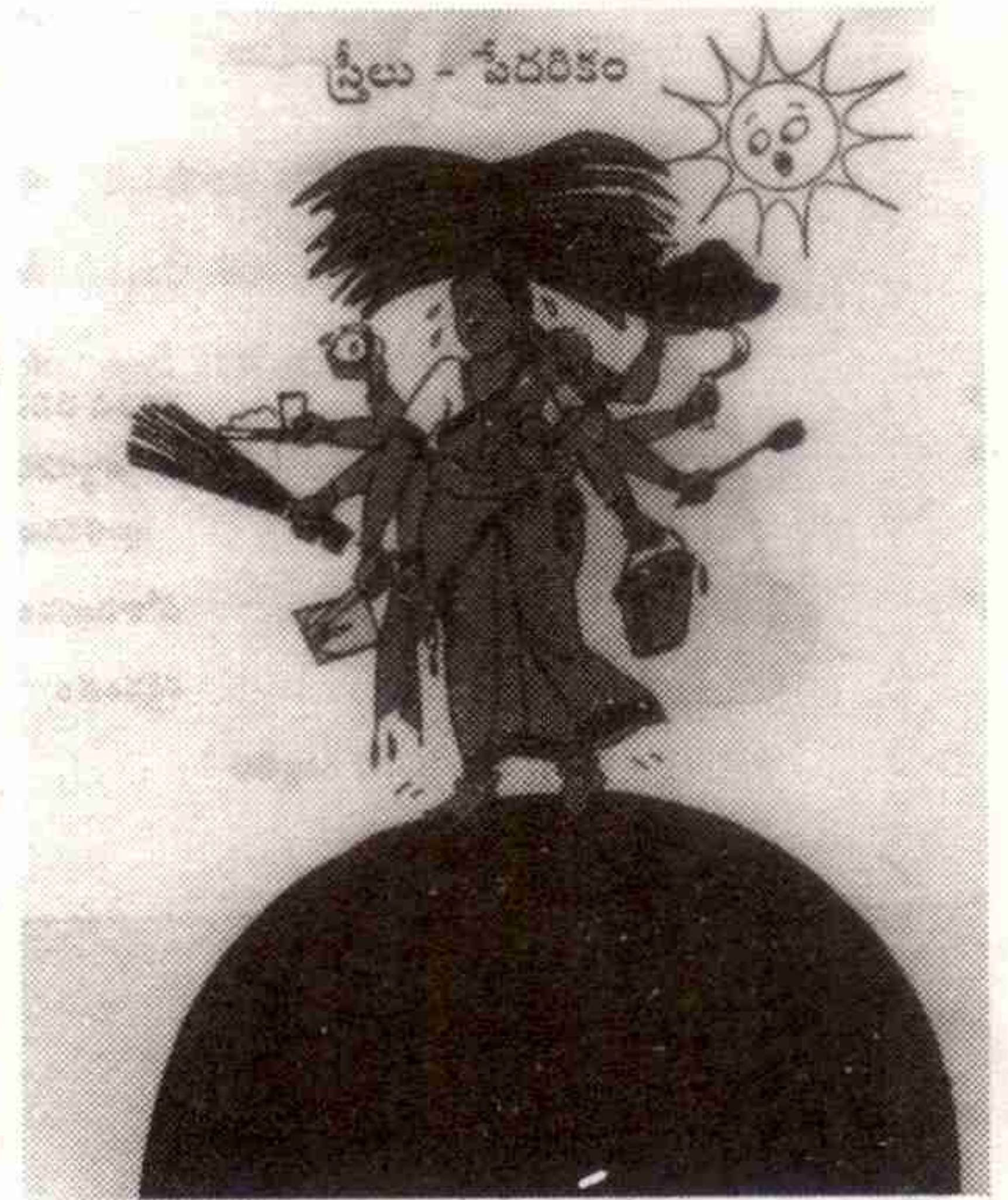

శాసనకవచం నిర్ధారించాల్సివుంది. 1996 నుండి 2000 మధ్యలో స్త్రీలపై హింసాత్మక దాడులు 24-27% దాకా పెరిగాయి. అయితే కేవలం చట్టాలు చేయటం ద్వారా మాత్రమే స్త్రీలపై పెరిగే అణిచివేతను అరికట్టడం లేదా అసమానత వివక్షత రూపుమాపడం సాధ్యం కాదు. దీని కోసం విస్తారంగా జన చైతన్య ప్రచారం నిర్వహించాలి. స్త్రీలకు ఆత్మస్థైర్యం కలిగించాలి.

అందుకే మార్చి-8 శతవార్షికోత్సవ సందర్భంలో మహిళలకు ఆత్మస్థైర్యం కలిగించడానికి వారికి అన్నింటికంటే ఎక్కువగా ఉపాధి అవకాశాలు కలిగించాలని డిమాండు చేయాలి. మహిళల విద్య, ఆరోగ్యం, సామాజిక, రాజకీయ, భద్రతల బాధ్యత ప్రభుత్వం తీసుకోవాలి.

ఈనాడు కూడా మన దేశంలో అత్యధిక శాతం మహిళలు గ్రామాల్లోనే నివసిస్తున్నారు. గత ఇరవై ఏళ్లుగా వ్యవసాయ రంగం ఎదుర్కొంటున్న ఆటుపోట్లు పొలాల్లో పనిచేసే మహిళలను తీవ్రంగా దెబ్బతీసాయి. అంతులేని అప్పులు, పంటలకు గిట్టుబాటు ధర లేకపోవటం, ఇంకా అనేక ఆర్థిక గందరగోళాల కారణంగా అనేక రాష్ట్రాల్లో రైతులు ఒంటరిగానూ కుటుంబాలు మొత్తంగానూ కూడా అధిక సంఖ్యలో ఆత్మహత్యలకు పాల్పడ్డారు. ఆకలికి అల్లాడిపోతున్న గ్రామీణ పేదలు కిడ్నీలతోసహా తమ శరీర అంగాల్ని అమ్ముకునే స్థితి ఏర్పడింది. దీనితో

పాటు బాలికలు, స్త్రీలు శరీరాల్ని అమ్ముకోవటం కూడా బాగా పెరిగింది. ఒకవైపు వ్యవసాయ సంక్షోభం, మరోవైపు భద్రతలేని జీవితం, యంత్రాలతో పనులు, సాంకేతిక అభివృద్ధి పేరిట వస్తున్న పద్ధతులతో సేద్యంతో సంబంధంగల ప్రజలు ప్రత్యేకించి మహిళలపై ఆపదలు విరుచుకు పడ్డాయి. గతంలో మహిళలకు ఐదునెల్లపాటు వ్యవసాయం పనులు దొరికేవి. ఇప్పుడు రెండు నెలలు కూడా లభించడం కష్టంగా వుంది ఉదారవాద ఆర్థిక విధానాల వినాశకర ప్రభావానికి ఇంతకంటే ఉదాహరణ ఏం కావాలి? వ్యవసాయంలోని అనేక అంశాలు బహుళ జాతి కంపెనీల గుప్పెట్లో చేరాయి. దాంతో మంచి సేద్యం అనే కల కూడా సామాన్య రైతుకు దూరం అయ్యింది. రోజువారీ ఉపాధిని వెతుక్కుంటూ భారీ సంఖ్యలో స్త్రీ పురుషులు గ్రామాలు వదిలి పట్టణాలకు

వలస పోతున్నారు. అసలే పట్టణాలలో ఉపాధి అవకాశాలు బాగా కుంచించుకుపోతున్నాయి. వలసలు వలస మహిళలకు భద్రత, నిలకడ కరువవుతున్నది. గ్రామాల్లోనయినా పట్టణాల్లోనయినా మహిళలకు ఆహారభద్రత కల్పించడానికి యు.పి.ఎ ప్రభుత్వం వెంటనే బాధ్యత తీసుకోవాలి. ప్రజాపంపిణీ వ్యవస్థను పట్టిష్టంగా అమలు చేసి ప్రతి మహిళకూ అందేలా చేయాలి.

పట్టణాల్లో, నగరాల్లో దాదాపు 30 కోట్ల జనాభా వుంది. దీనిలో మహిళలు దాదాపు 14 కోట్లు. ఇక్కడ పేద మహిళల జీవనోపాధి కోసం డిమాండు పెరుగుతున్నది. గ్రామాలతో పోలిస్తే పట్టణాలలోని పేదలు, పనులకు వెళ్ళే మహిళల సంఖ్య తక్కువగా వుంది (దాదాపు 10 శాతం) ఈ తరగతి మహిళల్లో అత్యధిక భాగం అసంఘటిత రంగంలో పనిచేసి జీవనం గడుపుతామన్నారు. ఈ రంగంలోని వారికి చట్టం నుండి ఏరకమయిన రక్షణ లేదు.

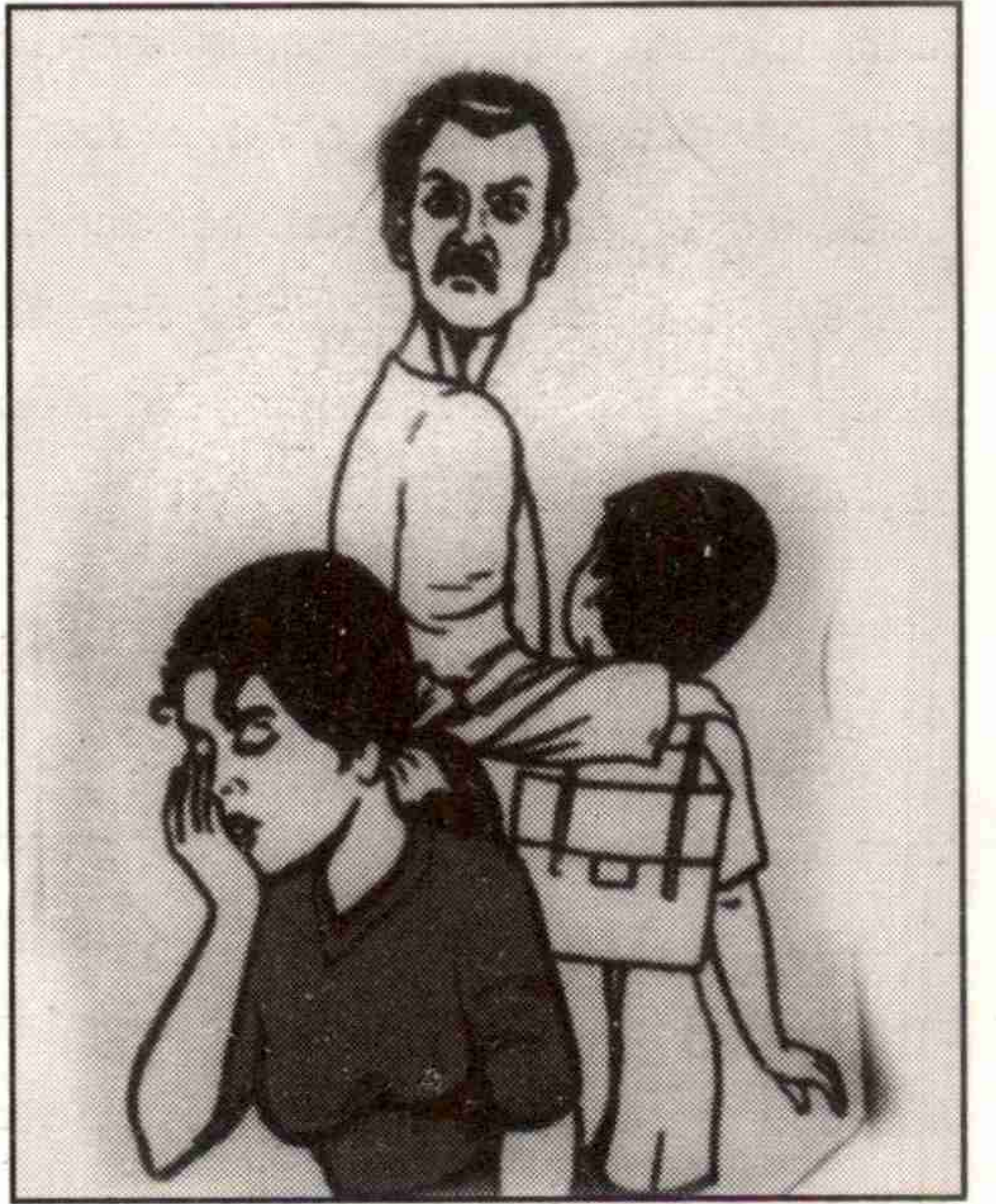
ప్రపంచీకరణ ఫలితంగా యజమానుల వత్తిడి కింద అతి తక్కువ వేతనాలతో అతి ఎక్కువ శారీరక శ్రమ ఈ మహిళలు చేస్తుంటారు. ఉదారవాద ఆర్థిక విధానాల వలన వీరి పరిస్థితి మరింత దిగజారుతున్నది. ప్రైవేటీకరణతో పారిశుధ్య కార్మికుల స్థానంలో కాంట్రాక్టు కార్మికులు ఆక్రమించారు. ఈ కాంట్రాక్టు తీసుకున్నవారు మహిళలపై ఇష్టం వచ్చిన షరతులు విధించి పనిలోకి తీసుకోవటం, తీసేయటం చేస్తున్నారు. పని ప్రదేశాలలో స్త్రీలకు లైంగిక వేధింపుల నుండి ఏ మాత్రం రక్షణ లేదు. మహిళా ఉద్యమం చాలా కాలంగా అసంఘటిత రంగంలో

మహిళల రక్షణకు ఒక చట్టం చేయాలని కోరుతున్నది. గ్రామాల్లో పట్టణాల్లో వుండే నిరుపేద మహిళల జీవనోపాధి కోసం ఈ మార్చి-8 ఉద్యమించాలి. సంఘటిత అసంఘటిత రంగాల్లో ఉపాధి లభించని మహిళల కోసం స్వయం సహాయక బృందాల ఏర్పాటుపై ఒత్తిడి చేయాలి. దీని వలన ఉపాధి లభించకపోయినా ఏదో ఒక మేరకు ఆత్మవిశ్వాసంతోపాటు సంఘటితం అయ్యే లక్షణం ఏర్పడుతుంది. ఈ ఉపాధి కల్పన అంశాలపై మహిళా ఉద్యమం మరింతగా కేంద్రీకరించి పనిచేయాల్సి వుంది.

విద్య ఆరోగ్య అంశాల్లో పేదలకు ప్రత్యేక రిజర్వేషన్లు అవసరం. స్త్రీలు విద్యలో ఇంకా బాగా వెనబడే వున్నారు. మన దేశంలో వున్న నిరక్షరాస్యుల్లో అత్యధిక సంఖ్యాకులు మహిళలే. అక్షరాస్యతా ఉద్యమం ఒక పెద్ద ఉద్యమం. బాలికల్ని చదువు ముంగిట్లోకి తేవటం ద్వారా వీరిని జాగృతం చేయగలం. అందరికీ విద్య అవసరాన్ని ప్రచారం చేస్తూనే మరోవైపు ఆరోగ్యం గురించిన విస్తార ప్రచారం కూడా నిర్వహించాలి. అందరికీ ఆరోగ్యం పథకం చాలా మందికి దూరంగానే వుంది. బడ్జెట్లో గ్రామీణ స్త్రీలు, పిల్లల కోసం చాలా తక్కువ కేటాయింపులు జరుగుతున్నాయి. దానికి తోడు అమలులో అనేక లోపాల వలన ఉన్న పథకాల లాభం కూడా పేదల దాకా చేరటం లేదు.

దేశంలో పరిస్థితి

అంతర్జాతీయ ఉద్యమాలతో పోల్చితే దేశంలో పరిస్థితి భిన్నమైనది. అమెరికా, యూరప్ వంటి పారిశ్రామిక దేశాల స్త్రీల పరిస్థితులకు, అక్కడి ఉద్యమాలకు (అవి కార్మికోద్యమాలు కావచ్చు, మహిళా ఉద్యమాలు కావచ్చు) దేశంలో పరిస్థితులకు చాలా వ్యత్యాసం ఉంది. పారిశ్రామిక విప్లవం వచ్చింది మొదట ఇంగ్లండ్ లోనే. అటువంటి ఇంగ్లండ్ కు వలస దేశంగా ఉండి పారిశ్రామికంగా వెనకబడి ఉన్న వ్యవసాయ దేశం మనది. శ్రామిక మహిళలు అటు కార్మికులుగానూ, స్త్రీలు గానూ కూడా సమస్యలు ఎదుర్కొంటున్నారు. కార్మికవర్గేతర, మధ్యతరగతి, గ్రామీణ మహిళలు, వలస దోపిడీకి గురవుతున్న మొత్తం ప్రజల పరిస్థితులు చాలా తీవ్రమైనవి. మతం, సనాతన సాంప్రదాయాలు, కర్మ సిద్ధాంతం ప్రజల మనోభావాలను తీవ్రంగా ప్రభావితం చేస్తున్న సమాజం మనది. ప్రజానీకం మొత్తం కులాలు, ఉపకులాలుగా విభజింపబడ్డారు. స్త్రీని పురుషుని సొంత ఆస్తిగా పరిగణిస్తూ కుటుంబం లోపల, బయట కూడా వ్యక్తిగా చూడ నిరాకరించే పరిస్థితి. స్త్రీలను, అట్టడుగుకులాలను అణచిపెట్టడమనేది దైవ నిర్ణయంగా భావించే స్థితి ఉంది. ఈ సామాజిక నేపథ్యంలో స్త్రీల ఉద్యమాలు లేదా ఉద్యమాల్లో స్త్రీల పాత్ర-అవి కార్మికోద్యమాలు కావచ్చు, సంఘ సంస్కరణోద్యమాలు కావచ్చు, జాతీయోద్యమాలు కావచ్చు - వాటిపై అంతర్జాతీయ ఉద్యమ ప్రభావాన్ని పరిశీలించాలి.

సంస్కరణోద్యమాలు

బ్రిటీష్ పాలన ప్రజల్ని అష్ట కష్టాలకు గురి చేసింది. దానితో పాటు ఆధునిక భావాలను కూడా తీసుకువచ్చింది. ఈ భావాల ప్రేరణతో రాజారామ్మోహన్ రాయ్, ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్, జ్యోతీబా ఫూలే, సావిత్రిబాయ్ ఫూలే, మన రాష్ట్రంలో వీరేశలింగం పంతులు, గురజాడ అప్పారావులు చాలా కృషి చేశారు. ఆనాటి సమాజంలో బాల్య వివాహాలు, బహు భార్యాత్వం, సతిసహగమనం వంటి దురాచారాలకు వ్యతిరేకంగా స్త్రీ విద్య, వితంతు పునర్వివాహాల కోసం ఉద్యమాలు నడిపారు. సంస్కర్తల కృషి ఫలితంగా స్త్రీలకు కొన్ని హక్కులు సాధ్యమయ్యాయి. కొద్దిగా స్వేచ్ఛా గాలులు పీల్చుకోగలిగారు. సంస్కర్తలు ఎక్కువ మంది పురుషులే అయినా సావిత్రిబాయ్ వంటి మహిళామణులు లేకపోలేదు.

జాతీయోద్యమం

సంస్కర్తల ప్రభావం రాజకీయ ఉద్యమాల్లోనూ, జాతీయోద్యమాల్లోనూ స్త్రీలు పాల్గొనేందుకు ఉపయోగపడింది. బ్రిటీష్ సంతతికి చెందిన అనీబెసెంట్, మార్గరేట్ కజిన్స్ వంటి వారు

జాతీయోద్యమానికి ప్రోత్సాహాన్నిచ్చారు. స్త్రీలకు ఓటుహక్కు కావాలన్న డిమాండ్‌లను కూడా లేవనెత్తారు. సరోజినీ నాయుడు, కమలాదేవి ఛటోపాధ్యాయ, దుర్గాబాయి దేశ్‌ముఖ్ వంటి నేతలు వలస పాలనకు వ్యతిరేకంగా పోరాటాలు చేయటంతో పాటు ఓటుహక్కు కోసం, స్త్రీల స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాల కోసం ఉద్యమాలు నిర్వహించారు. గాంధీజీ పిలుపునందుకుని వందలాది మంది స్త్రీలు ఉప్పు సత్యాగ్రహం, క్విట్ ఇండియా ఉద్యమాల్లో పాల్గొన్నారు. మన రాష్ట్రంలో కూడా బ్రిటీష్ వలస పాలనకు వ్యతిరేకంగానూ, రైతాంగ పోరాటాల్లోనూ పాల్గొంటూ స్త్రీల హక్కుల ఉద్యమాలు నిర్మించిన డా॥కొమర్రాజు అచ్చమాంబ, మానికొండ సూర్యవతి, మోటూరు ఉదయం, చంద్ర సావిత్రమ్మ లాంటి నేతలు చిన్న వయసులోనే ఉద్యమాల్లోకి వచ్చారు; జైళ్ళకు వెళ్ళారు. బాల్య వివాహాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాడారు. వితంతు పునర్వివాహాలు చేశారు. గడపదాటని మహిళల్ని తీసుకువచ్చి సంఘాలు నిర్మించారు. వివాహం, విడాకులు, ఆస్తి హక్కుల కోసం 50వేల సంతకాలతో పార్లమెంటుకు వినతిపత్రం ఇచ్చారు. స్వాతంత్ర్య సమరంలో విద్యార్థి ఉద్యమాలు నిర్మించిన కనక ముఖర్జీ, కల్పనాదత్ అసమాన ధైర్య సాహసాలు ప్రదర్శించిన కెప్టెన్ లక్ష్మీ సెహగల్, దుర్గాభాబి, ప్రాణత్యాగం చేసిన ప్రీతిలతా వడేదార్ వంటి వీరనారీమణులు భావితరాలకు స్ఫూర్తి ప్రదాతలు.

కెప్టెన్ లక్ష్మీ సెహగల్ : నేతాజీ సుభాష్ చంద్రబోస్ స్థాపించిన అజాద్‌హింద్ ఫౌజ్‌లో కెప్టెన్‌గా దేశ స్వాతంత్ర్యం కోసం పోరాడారు. ఆ తరువాత దాక్టరుగావైద్య సేవలందించారు. మహిళా ఉద్యమ నిర్మాణంలో కూడా ఆమెది ప్రముఖపాత్ర. 87 సం॥ల వయస్సులో మొట్టమొదటి మహిళా రాష్ట్రపతి అభ్యర్థిగా దేశ సార్వభౌమత్వం కోసం, లౌకిక విలువల కోసం నిలబడ్డారు.

రైతాంగ పోరాటాలు

ఆ కాలంలోనే జమీందారులకు, జాగీర్ దారులకు వ్యతిరేకంగా రైతాంగ పోరాటాలు ఉవ్వెత్తున సాగాయి. దక్షిణాన కేరళలో పున్నప్ర-వాయిలార్ పోరాటం, బెంగాల్‌లో తెభాగా పోరాటం, మహారాష్ట్ర బీహార్, త్రిపురాలలో ఆదివాసీల తిరుగుబాట్లు-వీటన్నింటికి మణికిరీటం వంటి మహత్తర తెలంగాణా సాయుధ రైతాంగ పోరాటాలు ఎన్నదగినవి. ప్రజల్ని సమీకరించటంలో రహస్య కార్యకలాపాలు సాగించటంలో చేతికి అందిన ఆయుధాలు పట్టుకుని మిలిటెంట్ పోరాటాలు చేయటంలో నెలల తరబడి ఇంటిని, కుటుంబ జీవితాన్ని వదిలి గ్రామాలు, అడవులు తిరిగి

ఉద్యమాలు నిర్వహించటంలో శత్రువు ఉనికిని పసిగట్టి దాడులు చేయటంలో స్త్రీలు పురుషులకు ఏమాత్రం తీసిపోలేదు. విసునూర్ దేశ్ ముఖ్ ఆగడాలు ఎదుర్కొంటూ తన వంట భూమిని రక్షించుకోవడానికి ఐలమ్మ పెట్టిన పొలికేక తెలంగాణా రైతాంగ పోరాటానికి స్ఫూర్తినిచ్చింది. మహారాష్ట్రలో గిరిజనులను చైతన్యపరచి వర్గీ ఆదివాసుల తిరుగుబాటును నడిపిన వీరవనిత గోదావరి పరులేకర్. భూస్వామ్య దోపిడీ, వెట్టిచాకిరీల నుండి విముక్తికై సాగిన తెలంగాణ రైతాంగ పోరాటం సృష్టించిన నేతలే మల్లు స్వరాజ్యం, ఆరుట్ల కమలాదేవి వంటి మహిళలు.

చాకలి (చిట్యాల) ఐలమ్మ

పరిశ్రమల అభివృద్ధి-కార్మికోద్యమాలు

బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదులకు తమ వలస దోపిడీని సుస్థిరం చేసుకోవటానికైనా ఇండియాలో పెట్టుబడిదారీ విధానాన్ని అభివృద్ధి చేయక తప్పలేదు. రైలు మార్గాలను, ఓడరేవులను నిర్మించారు. రైల్వేల కోసం బొగ్గు పరిశ్రమ అవసరమైనది. వారి వ్యాపార అభివృద్ధి కోసం కొన్ని వ్యవసాయాధార పరిశ్రమలను స్థాపించారు. ఆ విధంగా బియ్యపు మిల్లులు, పత్తినుండి గింజలను వేరుచేసే జిన్నింగు మిల్లులు, నూలు, బట్టల మిల్లులు, జనపనార, తేయాకు, పొగాకు, పీచు తదితర పరిశ్రమలు వచ్చాయి. వీటిలో గణనీయంగా మహిళా కార్మికులు పనిచేసేవారు.

కార్మికుల జీవన పరిస్థితి

భారతదేశంలో కార్మికవర్గం అవతరిస్తున్న రోజుల్లోనూ, ఆ తదుపరి కాలంలోనూ అతి కఠినమైన వలసపాలనలో మ్రగ్గుతుండడం వలన భారత కార్మికవర్గం మరింత భయంకరమైన దోపిడీకి గురయ్యింది. ప్రారంభ దశలో ఏకబిగిన 15, 16 గంటలు పనిచేయడం సర్వసాధారణమైన విషయం. చివరకు స్త్రీలు, పిల్లలు కూడా ఈ విధంగానే పని చేయవలసి ఉండేది. యంత్రాల వద్ద పనిచేసే సమయంలో సరియైన భద్రత చర్యలు తీసుకొనక నిర్లక్ష్యం చేయడంవలన ప్రమాదాలు జరిగి కార్మికులు అంగవైకల్యం చెందడమో లేక మరణించడమో కూడా జరుగుతుండేది. ఈ విధంగా గాయపడిన/మరణించిన వారికి నష్టపరిహారం చెల్లించేవారు కాదు.

1908లో నియమించబడిన ఇండియన్ ఫ్యాక్టరీ లేబర్ కమీషన్ అధికార నివేదిక స్థాయిలో సాగుతున్న కార్మికోద్యమాల ప్రభావం కూడా భారత కార్మిక వర్గంపెక్కుడా ఈ అమానుషమైన దోపిడీని దాచలేకపోయింది. “జిన్నింగ్ ఫ్యాక్టరీలలోని కార్మికులు రోజుకు 17, 18 గంటలు

పనిచేయడం మేము చూశాము. బియ్యపు మరలు, పిండి మరలలో అప్పుడప్పుడు 20 నుండి 22 గంటలు పని చేయవలసి వస్తోంది. ప్రింటింగ్ ప్రెస్‌లలో కార్మికులు వరుసగా ఏడు రోజులు రోజుకు 22 గంటల చొప్పున పనిచేస్తున్నారు.

జిన్నింగ్ సంవత్సరంలో సుమారు ఎనిమిది నెలలపాటు సాగుతుంది. ఈ ఎనిమిది నెలల సీజనులో 5 నెలలు కార్మికులు ఉదయం 5 గం||ల నుండి రాత్రి 10 గం||ల వరకు పనిచేస్తారు. మిగిలిన 3 నెలలు రేయింబవళ్ళు పనిచేస్తున్నారు. ఈ కార్మికులలో అధిక సంఖ్యాకులు స్త్రీలే. “స్త్రీలు ఏకబిగిన ఏడు రోజులు రాత్రింబవళ్ళు పనిచేస్తున్నట్లు భావిస్తున్నాను”. అని జిన్నింగ్ ఫ్యాక్టరీలలో కార్మికుల పని పరిస్థితులను అధ్యయనం చేసిన ఫ్యాక్టరీ లేబర్ కమీషన్ చెప్పింది.

బెంగాల్‌లోని జనపనార మిల్లుల పని తీరును గురించి వివరిస్తూ కార్మికులు ఫ్యాక్టరీల నుండి 3 నుండి 4 మైళ్ళ దూరంలో నివసించే వారని, రాత్రి 3 గంటలకు ఫ్యాక్టరీ సైరన్ కూత విన్నవెంటనే 7 సం||లోపు వయస్సు కల్గిన బాలలు చీకటిలో ఈ మూడు, నాలుగు మైళ్ళు నడచివచ్చి ఫ్యాక్టరీల్లో పనులకు హాజరవుతున్నారని, రాత్రి పూర్తిగా పనిచేయడం వలన మిక్కిలి అలసట చెందడంతో స్త్రీల ఆరోగ్యం దారుణంగా దెబ్బతిన్నదని ఈ కమీషన్ పేర్కొన్నది. మహిళా కార్మికులలో అనేకమంది పాలుత్రాగే పసిపిల్లలను ఎత్తుకుని ఫ్యాక్టరీలలో పనులకు హాజరయ్యేవారు.

కార్మికుల జీతాలు అతి హీనంగా ఉండేవి. బ్రిటన్-ఇండియన్ అసోసియేషన్ లెక్కల ప్రకారం జనపనార ఫ్యాక్టరీలలోని నైపుణ్యంలేని కార్మికులకు వారానికి 14 అణాల నుండి రూ|| 3/-ల వరకు, నిపుణులైన కార్మికులకు వారానికి రూ|| 5 నుండి 7 వరకు చెల్లించబడుతుండేది. 1877లో బొంబాయి ప్రెసిడెన్సీలోని నూలు మిల్లుల్లో సగటు నెల జీతం పురుషులకు 12 రూ||లు, స్త్రీలకు రూ|| 9లు. మిగిలిన అనేక చిన్న చిన్న పరిశ్రమలలో కార్మికుల పరిస్థితి ఇంకా దారుణంగా ఉన్నది.

కార్మికుల గృహ వసతి మరింత నీచమైన, అసహ్యకరమై స్థితికి దిగజార్చబడినది. పారిశ్రామికాభివృద్ధి జరుగుతున్న సమయంలో నరకప్రాయమైన జీవితాన్ని గడుపుతున్న కార్మికులు ఆరోగ్యరీత్యాను, నైతికపరంగాను దిగజార్చబడ్డారు.

1931 గణాంక వివరాల ప్రకారం బొంబాయి జనాభాలో 74 శాతం మంది ఒక గది వున్న గృహాల్లో నివసించేవారు. సగటున ఒకొక్క గదిలో 6 నుండి 9 వరకు నివసించేవారు. బొంబాయి నగరంలోని స్త్రీ కార్మికుల పరిస్థితులను గురించి పరిశీలనలు జరిపిన ఒక లేడీ డాక్టరు తన అనుభవాలను ఈ క్రింది విధంగా ఉదహరించింది.

“ఒక చౌల్ (అధిక సంఖ్యలో కుటుంబాలకు గృహవసతి కల్పించడం కొరకు నిర్మించబడిన గృహ సముదాయం -రచయిత్రి) లోని రెండవ అంతస్తులో 15అడుగుల పొడవు, 12 అడుగుల వెడల్పుగల ఒక గదిలో ఆరు కుటుంబాలు నివసించడాన్ని నాకళ్ళతో నేను చూశాను. పెద్దలు, పిన్నలు కలిసి మొత్తం ముప్పదిమంది ఆ గదిలో వుంటున్నట్లు నిర్ధారణ చెసుకున్నాను. పై కప్పు నుండి గడలు వ్రేలాడదీయబడి వున్నాయి. ఒక్కొక్క కుటుంబం వేరుగా వుండడంకోసం రాత్రిపూట ఈ గడల నుండి గుడ్డలు వ్రేలాడదీస్తారు. ఆరుగురిలో ముగ్గురు స్త్రీలు కొద్ది కోజుల్లో ప్రసవించవచ్చు. ఆ ముగ్గురు బొంబాయిలోనే పురుడు పోసుకుంటామని చెప్పారు. ఆ గదిలో ఏకాంతంగా వుండే ఏర్పాటు చేయవలసిందిగా నాతో వచ్చిన నర్సును అడుగగా ప్రయివెసీ కొరుకు ఏర్పాటు చేసుకునే పద్ధతిలో 46||పొడవు,36||వెడల్పు గల కొద్ది ప్రదేశాన్ని చూపింది. ఆ గదిలో రాత్రిపూట ఆరు పొయ్యిల నుండి వచ్చే పొగ తోను, యితర మలినపదార్థాలతోనూ కూడు కున్న వాతావరణం ప్రసవించడానికి ముందూ తరువాత కూడా స్త్రీలకు శారీరక రుగ్మతలను కల్గిస్తుంది. ఇది నేను చూచిన చాలా గదులలో ఒకటి మాత్రమే”.

సుదీర్ఘమైన పని గంటలు, అతి నికృష్టమైన జీతాలు, గృహవసతి తదితర పరిస్థితులను కార్మికులపై రుద్ది వారిని దోపిడీ చేయడం ద్వారా అధోగతికి దిగజార్చబడ్డారు ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే చీము నెత్తురు గల్గిన మానవమాత్రులు భరించలేని స్థితికి భారత కార్మికవర్గం దిగజార్చబడింది.

బ్రిటిష్ పాలకులు చేసిన కార్మిక చట్టాలు యజమానులకు ఉపయోగపడేవిగా వున్నాయి. కార్మికులు విశ్రాంతి లేకుండా 15 నుండి 18 గంటలు వరకు ఏకబిగిన పనిచేసేవారు. తప్పించుకుని పారిపోయే వారిని శిక్షించే అధికారాలు యీ చట్టాల ద్వారా యజమానులకు కల్పించారు. 1860లో ఆమోదించబడిన కార్మికుల వివాదాల చట్టం ప్రకారం అవిధేయతా ఆరోపణతో కార్మికులకు జరిమానా జైలుశిక్ష విధించే అధికారాలు యజమానులకు కలిగాయి.

సమ్మెపోరాటాలు-కార్మిక సంఘాలు

దుర్భరమైన పని పరిస్థితులు కార్మికుల్ని పోరాటాల వైపు నెట్టాయి. అంతర్జాతీయ స్థాయిలో సాగుతున్న కార్మికోద్యమాల ప్రభావం కూడా భారత కార్మిక వర్గంపై పడింది. 1905లో ప్రారంభమైన స్వదేశీ ఉద్యమం కార్మికుల్ని ప్రభావితం చేసింది. జాతీయవాదులు కార్మికుల్ని ప్రజా ఉద్యమాల్లోకి తీసుకు రావటానికి ప్రయత్నించారు. ఆ విధంగా కలకత్తాలో గవర్నమెంట్ ప్రెస్ లో పని చేస్తున్న కార్మికులు నెల రోజులు సమ్మె చేశారు. కొన్ని సమస్యల్ని పరిష్కరించుకున్నారు. కలకత్తాలో

1905 అక్టోబర్ లో రైల్వే గార్డులు, 1906లో జ్యూట్ మిల్లు కార్మికులు సమ్మెలు చేశారు. ఆ విధంగా బొంబాయి, అహ్మదాబాద్, కాన్పూరు బట్టల మిల్లుల్లో సమ్మెలు జరిగాయి.

1917 రష్యా విప్లవం దేశంలోని కార్మిక వర్గానికి కొత్త ఉత్తేజాన్ని, రాజకీయ చైతన్యాన్ని కలుగ చేసింది. దేశంలో సమ్మెలు వెల్లువెత్తాయి. 1918లో లక్షా ఇరవై వేల మంది బొంబాయి బట్టల మిల్లు కార్మికులు సమ్మె చేశారు. రక్తం ప్రవహించింది. సైనికుల తుపాకీ కాల్పులకు 200 మంది కార్మికుల ప్రాణాలు గాలిలో కలిసాయి. అస్సాం టీ తోటల కార్మికులు లక్షల మంది సమ్మె చేశారు. ఆ కాలంలో మొత్తం టీ తోటల్లో ఏడు లక్షలకు పైగా కార్మికులు ఉంటే వారిలో ఆరున్నర లక్షల మంది స్త్రీలు. మెజారిటీ స్త్రీలు సమ్మె చేశారని వేరే చెప్పనక్కరలేదు. ప్రభుత్వం నియమించిన కమిటీ నివేదిక ప్రకారం 1920-21 మధ్య బెంగాల్ ప్రొవిన్స్ లో 137 సమ్మెలు జరిగాయి. దేశం మొత్తం మీద ఇరవై ఐదు లక్షల మంది సమ్మెల్లో పాల్గొన్నారు. మొత్తంమీద ఈ సమ్మెల్లో చనిపోయిన వారు, గాయపడిన వారు కలిపి వెయ్యి మంది వరకు ఉన్నారు. ఇవి మచ్చుకు కొన్ని ఉదాహరణలు మాత్రమే.

భారత కార్మిక వర్గం చేసిన నిరంతర పోరాటాల ఫలితంగా 1920లో ఆలిండియా ట్రేడ్ యూనియన్ కాంగ్రెస్ ఏర్పడింది. ఆ తరువాత కాలంలో భారత కార్మికవర్గం రాజకీయ చైతన్యంతో స్వాతంత్ర్యం వచ్చేవరకు అనేక పోరాటాలు చేసింది. కార్మికుల దైనందిన సమస్యలతో పాటు రాజకీయ ఉద్యమాల్లో కూడా పాల్గొన్నారు. ఈ పోరాటాల్లో మహిళా కార్మికులు చురుకుగా పాల్గొన్నారు.

కార్మికోద్యమాలు-స్త్రీలు

పారిశ్రామిక దేశాల్లో మాదిరిగా ఇక్కడ స్త్రీలు నిర్వహించిన ఉద్యమాలు, వారి పాత్రకు సంబంధించిన సమాచారం అరుదుగా మాత్రమే లభిస్తుంది. అయినా మనకున్న సమాచారం మేరకు చూసినా పురుషులతో పాటు స్త్రీ కార్మికులు కూడా సమ్మెలు, ఇతర పోరాటాల్లో పాల్గొన్నారు. దుర్భరమైన పని పరిస్థితులకు తట్టుకోలేక పని ప్రదేశాలు వదిలి పారిపోయే స్థితిలో ఉన్న కార్మికులు పోరాటాల్లోకి లాగబడ్డారు. కార్మిక సంఘాల్లోకి సంఘటితం కావటం కొంచెం ఆలస్యంగా జరిగినప్పటికీ ఆశ్చర్యకరమైన విషయం ఏమంటే మొట్టమొదట కార్మికసంఘం ప్రారంభించింది అనసూయా సారాభాయ్. ఈమె గాంధీగారి శిష్యురాలు. స్త్రీ కార్మికుల సమస్యల పరిష్కారం కోసం 1917లో టెక్స్టైల్ లేబర్ అసోసియేషన్ ను అహ్మదాబాద్ లో ప్రారంభించారు. ఆ తరువాత ఇలా - భట్ కృషి ఫలితంగా గుజరాత్ లో సెల్ఫ్ ఎంప్లాయ్డ్ ఉమెన్స్ అసోసియేషన్ ఏర్పడింది.

భారత కార్మికోద్యమంలో మహిళా నేతలు ప్రారంభం నుండి వలసవాదానికి వ్యతిరేకంగా జాతీయోద్యమంలో పాల్గొంటూనే కార్మిక స్త్రీలను సంఘటితం చేయటం మొదలు పెట్టారు. ఆ విధంగా కార్మిక స్త్రీలను రాజకీయ, ప్రజాతంత్ర ఉద్యమాల్లో భాగస్వాములను చేశారు. మహారాష్ట్రకు చెందిన సుందరీబాయి, సంతోష్ కుమారి దేవి, బెంగాల్ కు చెందిన ప్రభావతిదాస్ గుప్తా, మైత్రేయి బోస్, బేగం షకీనా ఫరూక్ సుల్తానా, సుధారే, లావణ్య ప్రభాదేవి తొలితరం నేతలు. ఆ తరువాత సుశీలా గోపాలన్, విమలారణదివే, కెప్టెన్ లక్ష్మీసెహగల్, అహల్యారంగ్ గేకర్, పార్వతీకృష్ణన్ వంటి ప్రముఖ నేతలు బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదులకు వ్యతిరేకంగా పోరాడారు. బ్రేడ్ యూనియన్ ఉద్యమంలోనూ భాగస్వాములయి న్యాయకత్వ స్థానాలకు ఎదిగారు.

ఈ పోరాటాల ఫలితంగా, అలాగే సోషలిస్టు ప్రభుత్వం మహిళలకు కల్పించిన హక్కుల ప్రభావంతోనూ స్వాతంత్ర్యం సిద్ధించిన తరువాత కార్మికుల పని పరిస్థితులకు సంబంధించి, వేతనాలకు సంబంధించి మరియు మహిళా కార్మికులకు సంబంధించి కొన్ని చట్టాలను చేయడమైనది.

మహిళా కార్మికులకు సంబంధించిన కొన్ని ముఖ్యమైన చట్టాలు

మొట్టమొదట 1948లో వచ్చిన ఫ్యాక్టరీ చట్టం స్త్రీలు రాత్రి షిఫ్టుల్లో పనిచేయడాన్ని నిషేధించింది. ఇదే చట్టం ప్రతి ఫ్యాక్టరీ, ప్లాంట్ షిఫ్టులలో 50 మంది మహిళా కార్మికులున్న చోట్ల పిల్లలకు 'శిశు సంరక్షణా కేంద్రం' ఏర్పాటు చేయాలని చెప్పింది. 1961లో వచ్చిన ప్రసూతి సౌకర్యం చట్టం ప్రసూతి శెలవును, డబ్బు రూపంలో అలవెన్సును కల్పించింది. అదే కాలంలో సమానపనికి సమాన వేతన చట్టం ఇంకా మరికొన్ని చట్టాలు కూడా వచ్చాయి.

ఈ చట్టాలు ప్రభుత్వ రంగ పరిశ్రమలలో, సంస్థలలో కొంత వరకు అమలు అయ్యేవి. ప్రైవేటు యాజమాన్యాలు వీటిని అమలు చేసేవికావు. ఏఏ పరిశ్రమలు, సంస్థలలో కార్మిక సంఘాలు శక్తివంతంగా ఉన్నాయో అక్కడ చట్టాలు అమలు జరిగేవి. అయితే ఆ పరిశ్రమలలో కూడా మహిళా కార్మికులకు సంబంధించిన ప్రత్యేక చట్టాల అమలు చాలా సందర్భాలలో కాలేదు. పైగా మెకనైజేషన్, రేషనలైజేషన్ కారణంగా లక్షలాది మహిళలు ఉద్యోగాలు పోగొట్టుకున్నారు. బొగ్గు పరిశ్రమలో 50 వేల మందికి ఉద్యోగాలు పోయాయి. పొగాకు పరిశ్రమలో మరో 50 వేల మందికి పోయాయి. అలాగే టెక్స్టైల్, జ్యూట్ పరిశ్రమల్లో కూడా లక్షల సంఖ్యలో మహిళలు ఉద్యోగాలు పోగొట్టుకున్నారు. మొత్తం మీద మహిళలు ఉద్యోగాలు పోగొట్టుకోవటంలో మొదట, సంపాదించుకోవటంలో చివర ఉన్నారు. అసంఘటిత రంగంలో స్త్రీ కార్మికుల పరిస్థితి మరి అన్యాయంగా ఉంది. వేతనాల్లో అసమానతలు, లైంగిక వేధింపులు, పనిభద్రత లేకపోవటం

వంటి ఎన్నో సమస్యలు ఉన్నాయి. బ్రేడ్ యూనియన్ హక్కులు అసలే లేవు. ఉన్న సంఘటిత రంగంలో కూడా యూనియన్లలో స్త్రీల పాత్ర చాలా తక్కువ. 1974 లెక్కల ప్రకారం 6.2% మాత్రమే స్త్రీలు సభ్యులుగా ఉన్నారు. న్యాయకత్వ స్థానాల్లోకి వచ్చేవారు ఇంకా తక్కువ.

రాష్ట్ర పరిస్థితులు

భారతదేశంలో మహిళా ఉద్యమాలు జాతీయోద్యమంనుండి ప్రారంభమైనవి. స్త్రీ పురుష అసమానతలే కాకుండా మొత్తంగా ఎదురవుతున్న వివక్ష, అణచివేత దోపిడీకి వ్యతిరేకంగా మహిళా ఉద్యమాలు జరిగాయి. చట్టపరమైన హక్కులకోసమే కాక ప్రజాస్వామ్య హక్కుల కోసం కూడా మహిళలు వీధుల్లోకొచ్చారు.

రాష్ట్రంలో సంఘసంస్కరణ ఉద్యమాల స్ఫూర్తితో డా॥అచ్చమాంబ, మానికొండ సూర్యవతి, సావిత్రిభాయిపూలే. వల్లభనేని సీతామహాలక్ష్మి, చంద్ర సావిత్రి, నాగళ్ళ రాజేశ్వరమ్మ మొదలైన వారి నాయకత్వాన మహిళలు హక్కులకై కదిలారు.

సావిత్రి భాయిపూలే

ఆనాడు మహిళలు పరదాల చాటున బ్రతికేవారు. గడపదాటి బయటకు వచ్చే స్వేచ్ఛ లేదు. స్త్రీలు విద్యా, ఉద్యోగాలకు అనర్హులుగా పరిగణించేవారు. ఇంటిపని, పిల్లల్ని కనే యంత్రంలా వుండాలి తప్ప స్త్రీకి ఎలాంటి స్వేచ్ఛా వుండకూడదు. కార్యేషుదాసి, కరణేషుమంత్రి, భోజ్యేషుమాత, శయనేషురంభా, క్షమయాధరిత్రి అంటూ స్త్రీలకు కట్టుబాట్లు విధించడం, మనుధర్మ సూత్రాలను ఆచరించేటట్లుగా పురుషాధిక్య సమాజం మహిళల్లో ప్రచారం చేసింది. ఆనాడు మహిళలు సమాజంలో వున్న కట్టుబాట్లను

ధిక్కరించి కమ్యూనిస్టు నేతలు పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య, చంద్ర రాజేశ్వరావుగారి ప్రోద్బలంతో అనేక ఆటుపోట్లను ఎదుర్కొని విజయాలు సాధించారు. ఓటుహక్కు మొదలుకొని స్త్రీలు ఎదుర్కొంటున్న వివక్షత, అసమానతలపై మహిళా సంఘాలు సాగించిన నిరంతర పోరాట ఫలితంగానే ప్రభుత్వాలను కదిలించి కొన్ని హక్కులు సాధించుకోగలిగాం.

1975 నుండి క్రమం తప్పకుండా మార్చి-8 దినోత్సవం ప్రపంచంలో నలువైపులా జరుగుతున్నాయి. ఐదవలాంటి సంస్థలు మహిళల హక్కుల దినంగా జరిపితే ప్రభుత్వ మరియు కొన్ని సంస్థలు మరియు వేడుకగా జరుపుతున్నాయి. బహుళజాతి సంస్థలు తమ లాభాల కోసం మహిళల్ని అభివృద్ధి నిరోధక ప్యూడల్ సాంప్రదాయ కోణం నుండి ప్రచారం చేస్తున్నారు. మహిళా

సంఘాలు, ప్రజాతంత్ర వాదులు నిర్వహించిన ఉద్యమాల ఫలితంగా భారత ప్రభుత్వంకొన్ని చట్టాలను, సంక్షేమ పథకాలను రూపొందించాల్సిన అవసరం ఏర్పడింది.

అందులో బాల్య వివాహ నిరోధక చట్టం(1922), బాలికల వ్యభిచార నిరోధక చట్టం (1956), ప్రత్యేక వివాహాల చట్టం (1955), హిందూవారసత్వ చట్టం(1956), వరకట్న నిషేధ చట్టం (1961) , సమాన పనికి సమాన వేతన చట్టం (1976) కుటుంబ కోర్టుల చట్టం (1984), వరకట్న చట్టానికి సమరణల చట్టం (1985), మహిళల అసభ్య చిత్రీకరణ నిరోధక చట్టం (1986), మహిళలకు విద్య, ఉద్యోగాలలో 33% రిజర్వేషన్లు, 73,74 రాజ్యాంగ సవరణ ద్వారా స్థానిక సంస్థల్లో మహిళలకు రిజర్వేషన్స్(1992) స్త్రీలకు సమాన ఆస్తిహక్కు చట్టం(1986),భూణహత్యలనిరోధకచట్టం(పియన్డిటి యాక్ట్ 1994) ర్యాగింగ్ నిరోధక చట్టం(1997)గృహహింస నిరోధక చట్టం (2005), ఐపిసి 498/ఎ సెక్షన్ మొదలైన చట్టాలను సాధించుకోగలిగాం.

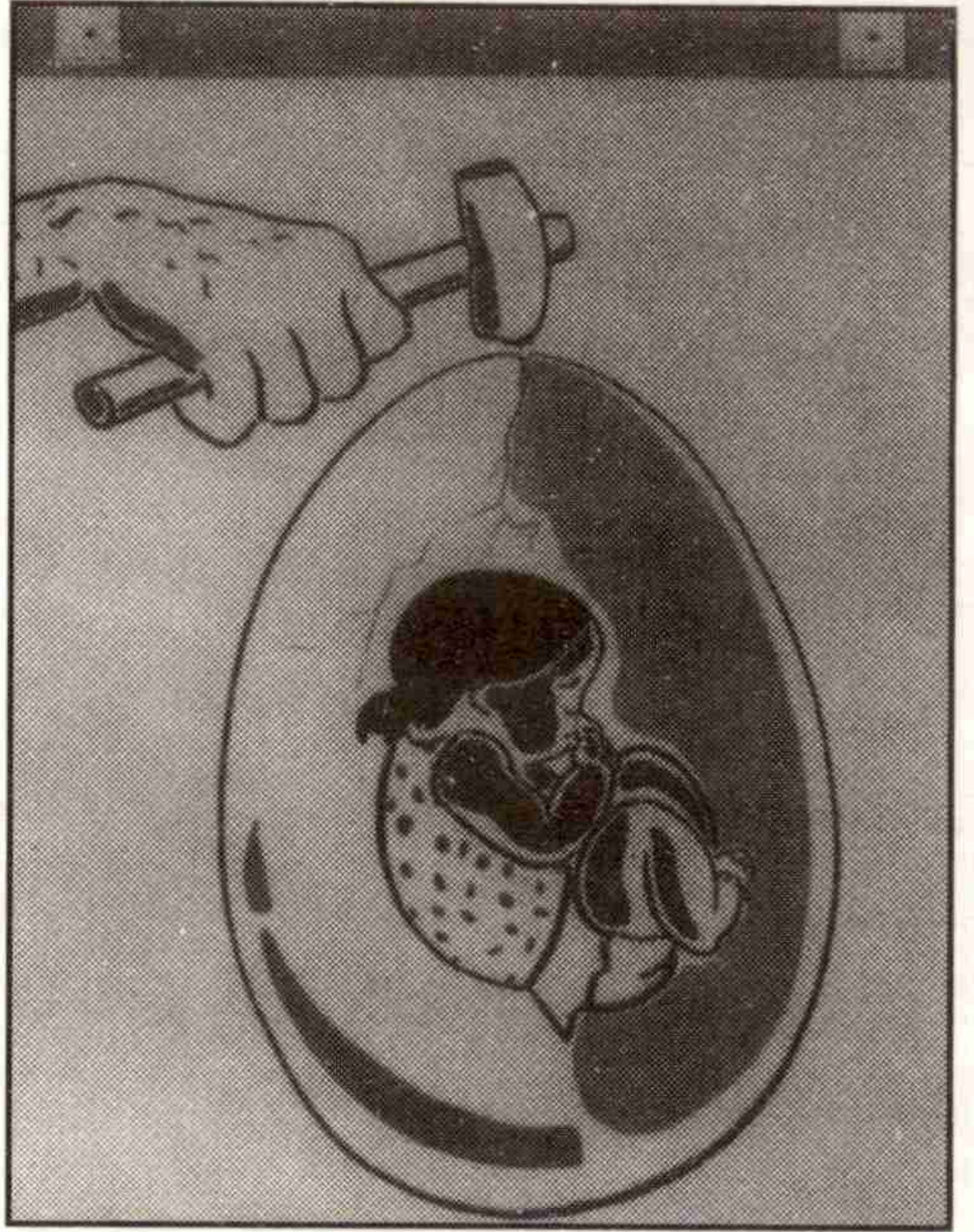
అయితే ఈ అభివృద్ధి నాణానికి ఒకవైపుమాత్రమే. స్వాతంత్ర్యం సిద్ధించి ఆరు దశాబ్దాలు గడుస్తున్నా కోట్లాదిమంది మహిళలు సమస్యల సుడిగుండంలో దుర్భర దారిద్ర్యంతో మగ్గుతున్నారు. నిరక్షరాస్యత, నిరుద్యోగం, ఉపాధిలేమి, సామాజిక వివక్షత, అత్యాచారాలు, దిగజారుతున్న విలువలు మహిళల ప్రగతికి ఆటంకంగా వున్నాయి. అత్యాచారాలు, వధువుల సజీవదహనాలు, వరకట్న చావులు, యాసిడ్ దాడులు, భుక్తికోసం పడుపువృత్తి, అమ్మాయిల అక్రమ అమ్మకాలు లెక్కకు మించి జరుగుతున్నాయి. మధ్య యుగాలనాటి ఫ్యూడల్ ఆచారాలు, అలవాట్లు తిరిగి ప్రవేశపెడ్డూ, మహిళలను మతతత్వంలోకి, తిరోగమనంలోకి నెడుతున్నాయి.

1992 నుండి ప్రపంచీకరణ, సరళీకరణ విధానాల నేపథ్యంలో స్త్రీల పరిస్థితి మరింత దిగజారింది. స్త్రీలను దారిద్ర్యంలోకి నెట్టడంతోపాటు అనేక రూపాలలో ఇంటా బయటా హింసను పెంచుతోంది. ముఖ్యంగా దళిత, ఆదివాసి, మైనార్టీ వర్గాలకు చెందిన మహిళల పరిస్థితులు మరింత దిగజారుతున్నాయి.

భారత రాజ్యాంగం కల్పించిన ప్రాథమిక హక్కులలోని 14వ అధికరణం ద్వారా జాతి, కుల, మత, లింగవివక్ష చూపరాదు. అయినా మహిళల యెడల ఆర్థిక, రాజకీయ, సామాజిక వివక్ష కొనసాగుతోంది. బ్రిటిష్ వలసవాదం పోయినా భారత బూర్జువా, భూస్వామ్య ప్రభుత్వం కొత్త రూపాలలో మహిళలను అణచివేతకు గురిచేస్తూంది. ఫ్యూడల్ వారసత్వంతో వచ్చిన వెనకబాటుతనం, మూఢాచారాలు, మత మౌఢ్యం స్త్రీలను మరింత బందీలుగా చేస్తున్నాయి. దిగజారుతున్న స్త్రీల పరిస్థితులను ప్రభుత్వ గణాంకాలే చెబుతున్నాయి.

పెట్టుబడిదారీ విధానం, ప్రపంచీకరణ నేపథ్యంలో స్త్రీ పురుష నిష్పత్తి పడిపోతోంది. దేశంలో 1000:933 మంది స్త్రీ పురుష నిష్పత్తి వుంది. హరిత విప్లవంతో ఆర్థికాభివృద్ధి సాధించిన పంజాబ్, హర్యానా, ఢిల్లీ, చత్తీస్ఘడ్ రాష్ట్రాలలోని 71 జిల్లాలలో 800ల లోపుకు పడిపోయింది. 0-6 సంవత్సరాల వయస్సు బాలికలలో ఈ నిష్పత్తి గత దశాబ్దికాలంలో 945 నుండి 927కి పడిపోయింది. పుత్ర సంతానానికి ఇస్తున్న ప్రాధాన్యత, సంస్కృతి, అభివృద్ధి, వరకట్నం వంటి వాటి కారణంగా లింగ నిర్ధారణ పరీక్షలు జరిపి

ఆడపిండాల్ని తొలగించటమే నిష్పత్తి పడిపోవటానికి కారణమవుతున్నాయి. దేశవ్యాప్తంగా లింగనిర్ధారణ పరీక్షలకు వ్యతిరేకంగా ఐదవ సమరశీల పోరాటాలు నడిపిన ఫలితంగా 1994లో పిఎన్డిటి చట్టం వచ్చింది. అయినా భూణహత్యలు తగ్గలేదు. 1991 నుండి 5కోట్లమంది ఆడపిల్లలు భూమి మీద పడకుండానే అంతర్ధానమయ్యారు. (యునిసెఫ్ నివేదిక)

స్త్రీ. పురుష నిష్పత్తి పట్టిక(1901-2001)

1901	1911	1921	1931	1941	1951	1961	1971	1981	1991	2001
972	964	955	950	945	946	941	930	934	927	933

మహిళల అభ్యున్నతికి అత్యంత ముఖ్యమైన అంశాలు విద్య, ఉపాధి. ప్రస్తుత సమాజంలో నెలకొన్న ఆర్థిక సాంఘిక పరిస్థితులలో పేద మహిళలు విద్య, ఉపాధి అవకాశాలకు నోచుకోవటం లేదు. మహిళల అక్షరాస్యత 55.4 శాతం. మైదాన గిరిజన మహిళలు 19 శాతం, ఏజెన్సీ గిరిజనులు 9 శాతం, దళితులలో 33 శాతం. ప్రతి వందమందిలో 8 మంది మాత్రమే డిగ్రీ చదువులకు వెళుతున్నారు. విద్యారంగం ప్రైవేటీకరణ వల్ల ముఖ్యంగా మహిళల చదువులు మధ్యలోనే ఆగిపోతున్నాయి.

ప్రపంచీకరణ, సరళీకరణ, ప్రైవేటీకరణ విధానాల వలన ఉపాధి అవకాశాలు తగ్గుతున్నాయి. నూటికి 96 శాతం అసంఘటిత రంగంలో దారుణమైన పరిస్థితులలో మహిళలు పనిచేస్తున్నారు. పరిశ్రమల ఆధునీకరణ కారణంగా నైపుణ్యం లేని పని, అతి తక్కువ వేతనం, అమానుష పనిపరిస్థితులు, అభద్రతతో మహిళలు పని చేయాల్సి వస్తోంది. సమాన పనికి సమాన వేతనం, ప్రసూతి సౌకర్యాలు వంటి శాసనాలు అమలు కావడం లేదు. వ్యవసాయంలో వచ్చిన మార్పుల ఫలితంగా గ్రామీణ మహిళల ఉపాధి తగ్గుతోంది. ఉపాధి హామీ కేంద్రాలలో పేర్లు నమోదు చేయించుకున్న మహిళలు అసంఖ్యాకంగా వున్నారు . సరళీకరణ విధానాల వల్ల కాంట్రాక్టు విధానం పెరిగింది. గృహ కార్మికులు పెరిగారు. సంఘటితరంగంలో వున్న 2.6 కోట్ల మంది ఉద్యోగులలో మహిళలు 6 శాతానికి మించలేరు. అసంఘటిత రంగంలో పని చేసే మహిళలకు సంఘటితరంగంలో పనిచేసే మహిళలకు ఉన్నటువంటి సామాజిక, సంక్షేమ పథకాలు (పియప్, పెన్షన్, గ్రాట్యూటీ) లేవు. శ్రమదోపిడి విపరీతంగా పెరిగింది. ఉపాధి, ఉద్యోగ అవకాశాలు తగ్గటంతో వలసలు తెనివార్య మవుతున్నాయి. వలస కార్మికులకు నివాస ప్రాంతాలలోనూ, పనిచోసే చోట తగు రక్షణ, వసతులు లేవు. ఉపాధి భద్రత లేదు. వ్యవసాయ పనులలో 50 శాతంపైగా మహిళలు ఉన్నారు. కానీ 9 శాతానికి మించి మహిళలకు భూమిపై హక్కు లేదు. నిత్యం పెరుగుతున్న ధరలు, చాలీచాలని వేతనాలతో పౌష్టికాహార లోపంతో 54 శాతం మంది మహిళలు రక్తహీనతతో రోగాలబారిన పడుతున్నారు.

మహిళలు చేసే ఇంటి పనికి ఎలాంటి గుర్తింపు లేదు. ఇంటి పని నిర్వహణ ద్వారా మహిళలు స్థూల జాతీయోత్పత్తిలో 1/3 వ వంతు ఉత్పత్తిని చేస్తున్నా స్త్రీ శ్రమ విలువను నిర్వచించలేని దుర్మార్గమైన ఆర్థిక వ్యవస్థ మనది. ఇంటి చాకిరికి ఎంత శ్రమ వెచ్చించాల్సి వుంటుందో, ఎన్నిగంటలు తినేస్తుందో చేస్తే గాని అనుభవంలోకి రాదు. మహిళలను పునరుత్పత్తి సాధనంగా చూస్తున్నారు తప్ప ఉత్పత్తి కారకులుగా పరిగణించటంలేదు.

ఈనాడు పెట్టుబడిదారీ సమాజం మహిళలను సెక్స్ సింబల్ గా, ఒక సరుకుగా మార్చివేసింది. సెక్స్ కుంభకోణాలు పెద్ద ఎత్తున బయటపడ్డాయి. అమ్మాయిల అక్రమ రవాణా పెరిగింది. ఏజెన్సీలు ఏర్పడ్డాయి. పేదరికంలో ఉన్న యుక్త వయసు అమ్మాయిలను భ్రమలు కొలిపి వ్యభిచార వృత్తిలోకి లాగుతున్నారు. ఢిల్లీ, బొంబాయి, కలకత్తా, గోవా లాంటి రెడ్ లైట్ ఏరియాలో 40 శాతం మంది ఆంధ్రప్రదేశ్ కి చెందినవారే. అక్రమరవాణా అక్రమార్కులకు మూడు పువ్వులు ఆరు కాయలుగా వుంది. కోట్లాది రూపాయిల వ్యాపారం సాగుతోంది.

అద్దె తల్లులు

సరళీకరణ విధానాల తర్వాత ప్రపంచం అంతా ఒక కుగ్రామంగా మారిన నేపథ్యంలో మహిళల పరిస్థితులు మరింత దిగజారుతున్నాయి. పేదరికాన్ని ఆసరాచేసుకొని కొన్ని ఏజెన్సీలు మహిళల జీవితాలతో ఆడుకుంటున్నాయి. అద్దె తల్లులు (గర్భాశయ అద్దె) ప్రవేశించారు. దేశంలో 500మిలియన్ల వ్యాపారం సాగుతోంది. కన్సల్టెన్సీలు పెట్టిన వారు ఇది మరింత అభివృద్ధి

అవుతుందని, లాభసాటి వ్యాపారమని సంబరపడుతున్నారు. డబ్బు కోసం ఆ పేద మహిళ బ్రతుకు జీవన్మరణ సమస్యగా మారుతుందని బావించటం లేదు. ఎలాంటి పరిస్థితులలో అద్దె తల్లిగా మారవలసి వస్తుందో గమనించటం లేదు. ఉత్తరభారతాన సాగుతున్న అద్దె తల్లుల (సరోగేట్) వ్యాపారం హైదరాబాద్ కి వచ్చింది. ఇందులో మధ్య దళారీలు మరింత లాభపడుతున్నారు.

ప్రపంచీకరణ తెచ్చి పెట్టిన విష సంస్కృతి ప్రభావాలు మహిళలపై ఇంటా బయటా విషం గక్కుతున్నాయి. మహిళలపై అనేక రూపాలలో హింస పెరిగింది. కాటికికాళ్ళుచాచినా

కామంతో కళ్లు మూసుకు పోయి అమ్మాయిల జీవితాలతో ఆడుకుంటున్న దౌర్భాగ్యులు తివారీలాంటి (గవర్నరు) వ్యక్తులు, కన్నకూతుర్ని కాటేసిన కామాంధులు, ప్రేమ పేరుతో ప్రాణాలు తీయడానికి సైతం వెనుకాడడం లేదు. యాసిడ్ దాడులకు పాల్పడి జీవితాలనే అంతం చేస్తున్న మానవ మృగాలు, కట్నం కోసం పరమ కిరాతకంగా భార్యను అగ్నికీలల్లో ఆహుతి చేస్తున్న కట్న పిశాచులు పెరిగారు. పని ప్రదేశాలలో లైంగిక వేధింపులకు పాల్పడతున్న కామాంధులు రాజ్యం ఏలుతున్న నమాజంలో ఇంటా బయటా మహిళలు నరకయాతనను అనుభవిస్తున్నారు.

ప్రభుత్వం, పోలీసు, న్యాయవ్యవస్థకు చిత్తశుద్ధి లోపించటంతో మహిళా సంఘాలు పోరాడి సాధించుకున్న చట్టాలు నిర్వీర్యమవుతున్నాయి. మహిళలపై నేరాలు పెరుగుతున్నాయి. సినిమాలు, టీవిలలో స్త్రీలను కించ పరిచే విధంగా అసభ్యంగా చిత్రీకరిస్తున్నారు. నయా ఉదార వాద విధానాల వలన వినియోగదారీతత్వం వరకట్న దాహాన్ని పెంచుతున్నది. కట్నం అంటురోగంలా అన్ని తరగతులలో వ్యాపించి స్త్రీ-శిశు భూణ హత్యలు పెరగడానికి కారణమయింది. ప్రభుత్వం ప్రజా సంక్షేమాన్ని మరచి ఎక్సైజ్ ఆదాయం కోసం విచ్చలవిడిగా మద్యం అమ్మకాలను పెంచింది. 2010-11 సం॥లో 15000 కోట్ల ఆదాయానికి ప్రణాళిక సిద్ధం చేసింది. ఇప్పటికే ధరలు పెరిగి కుటుంబ ఆర్థిక వ్యవస్థ చిన్నాభిన్నం అవుతుంది. తాగుడు వ్యసనం వలన మహిళలపై హింస పెరగడమే గాక కుటుంబ భారం మహిళలపై పడుతున్నది. దేశంలో మహిళలపైన ఆధారపడిన కుటుంబాలు 35 శాతం వున్నాయి.

ఉన్నత పదవులలో వున్న రాష్ట్రపతి, స్పీకరువంటి కొద్ది మంది మహిళలను చూపించి మహిళలు అన్ని రంగాలలో సాధికారిత సాధించారని పాలకులు ప్రచారం చేస్తున్నారు. రాజకీయ పార్టీల అంతర్గత కమిటీలలో మహిళల ప్రాతినిధ్యం నామ మాత్రమే. 1996 నుండి చట్టసభలలో మూడోవంతు మహిళా రిజర్వేషన్ బిల్లు కొఱకు ఆందోళనలు సాగుతున్నాయి. ఏకాభిప్రాయం లేదనే సాకుతో బిల్లును పార్లమెంట్లో ప్రవేశపెట్టడం లేదు. 15వ లోక్సభలో మహిళల

భాగస్వామ్యం 10 శాతానికి మించలేదు. 544 స్థానాలకు 55 మంది మహిళలు మాత్రమే ఎన్నికయ్యారు. మన రాష్ట్రంలో 294 స్థానాలకు 35 మంది మాత్రమే ఎన్నికలలో గెలుపొందారు. లింగ వివక్షతతో కూడిన మన రాజకీయ సంస్కృతిని మహిళలు అవగాహన చేసుకోవాలి.

పస్తుత మహిళల సంఖ్య (లోక్ సభ, అసెంబ్లీలు)		రిజర్వేషన్ బిల్లు పాస్ అయ్యి ఉంటే మహిళల సంఖ్య	అదృశ్యమయిన మహిళా ప్రతినిధులు సంఖ్య
లోక్ సభ	50	179	129
కేరళ	8	47	39
పూజెంగాల్	36	98	62
బీహార్	25	81	56
హర్యానా	11	30	19
పంజాబ్	7	39	32
అస్సాం	3	42	29
ఉత్తరాంచల్	4	23	19
జార్ఖండ్	3	27	24
తమిళనాడు	22	78	58
ఉత్తరప్రదేశ్	18	132	114
ఆంధ్రప్రదేశ్	35	98	63
అస్సాం	7	43	36

మార్చి-8 సందర్భంగా మహిళా హక్కుల కోసం ఐక్యంగా పోరాడతామని ప్రతిన పూనుతాం. ఈ శత ఉత్సవాల్లో మన ముందు అనేక సమస్యలు వున్నాయి. మన ఉద్యమం నిస్సందేహంగా విస్తరించింది. కాని ఇది పరిమితులతో కూడి వుంది. మన సామ్యవాద నేతలు శ్రామికవర్గ ఆర్థిక సామాజిక దృష్టితో వెనకబడిన సమాజాన్ని ముందుకు నడిపించడంతో

చురుకుగా పనిచేయాలనే వారసత్వాన్ని మనకు అందించారు. సామాజిక మార్పు అనే మౌలిక లక్ష్యంపై నుండి మన దృష్టి చెదరకూడదు. ప్రస్తుతం వున్న ఆర్థిక, సామాజిక, రాజకీయ సాంస్కృతిక నేపథ్యంలో ముందుకు వస్తున్న భయంకరమయిన సమస్యల్ని ఎదుర్కొంటూనే సమాజంలోని అత్యధిక సంఖ్యాక మహిళల్ని ఐక్యం చేయటం మన ప్రాథమిక కర్తవ్యం. పాలకులు పీడిత వర్గం తమకున్న సర్వశక్తులూ, అన్ని మాయలూ ప్రయోగించి మార్చి-8 అసలు లక్ష్యం ఏమిటో మరిచేలా చేయాలని కుట్రలు పన్నుతున్నారు. నిజానికి మహిళలపై ప్రతినిత్యం దాడి జరుగుతున్నది. బహుముఖంగా జరుగుతున్న ఈ దాడులను ఎదుర్కోవడానికి బహుముఖ ఉద్యమాలు నిర్మించడం వర్గదృష్టిలో దాన్ని అభివృద్ధి చేయటం మానవజాతి భవిష్యత్తును కాంతివంతం చేయటం నూతన తరాల పట్ల మనకున్న బాధ్యత.

ఈ కారణం చేతనే మానవత్వాన్నికి ప్రథమ శత్రువయిన సామ్రాజ్యవాదం, పెట్టుబడిదారీ విధానాలకు వ్యతిరేకంగా మన పోరాటం ఎక్కువైంది.

లైంగిక సమానత్వ సాధన కోసం, మానవులందరి విముక్తి కోసం మనం ప్రతినబూనుదాం. అంతర్జాతీయ శతవార్షికోత్సవాల సందర్భంగా సామ్రాజ్యవాదం, పెట్టుబడిదారీ విధానం నశించాలి.

ఉగ్రవాదం, మతోన్మాదం నశించాలి. విధాన నిర్ణయాలలో భాగస్వామ్యం కొరకు, మహిళలపై జరుగుతున్న అణచివేత, దోపిడి, పీడనకి వ్యతిరేకంగా ఉద్యమిద్దాం!

ఫ్యాషన్ పెరేడ్లకు, వేడుకలకు మార్చి 8 వేదిక కాకూడదు.

మహిళా హక్కులకై గళం విప్పుదాం - హక్కులు సాధించుకుందాం!!

సుశీల గోపాల్: చదువుకునే రోజుల్లోనే స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో పాల్గొన్నారు. 18 సం॥ల వయసులో కొబ్బరి పీచు కార్మికుల్లో పనిచేశారు. చనిపోయే వరకు పీచు కార్మికుల సంక్షేమం కోసం పని చేశారు. సిఐటియు ఉపాధ్యక్షురాలు కూడా. ప్రముఖ పార్లమెంటేరియన్, అఖిల భారత ప్రజాతంత్ర మహిళా సంఘం ప్రధాన కార్యదర్శిగా చాలా కాలం పని చేశారు. కేరళ రాష్ట్ర పరివ్రమల శాఖ మంత్రిగా కూడా వున్నారు. కాన్సర్తో చనిపోయారు.

మోటూరు ఉదయం:- ఆంధ్రప్రదేశ్ మహిళా సంఘం కార్యదర్శిగా 18సంవత్సరాలు పనిచేశారు. అఖిల భారత ప్రజాతంత్ర మహిళా సంఘంలో ఉపాధ్యక్షురాలుగా వున్నారు. ఆమె బహుముఖ ప్రజ్ఞశాలి. మహిళా సమస్యలపై కళారూపాలు తయారుచేసి విస్తృతంగా మహిళల్లో ప్రచారం గావించారు.

విమలా రణదివే:- శ్రామిక మహిళా ఉద్యమ నిర్మాత. 1979 లో ఏర్పడిన మొదటి శ్రామిక మహిళా సమన్వయ కమిటీకి కన్వీనర్గాను, సిఐటియు కార్యదర్శిగాను వున్నారు. చనిపోయే వరకు ఆ బాధ్యతల్లో ఉన్నారు. టీ, కాఫీ, రబ్బరు తోటల్లో పనిచేసే ప్లాంటేషన్ కార్మిక సంఘానికి నాయకులుగా కూడా ఉన్నారు. అంగన్వాడీ యూనియన్ నిర్మాత.

అహల్య రంగ్వేకర్: చిన్న తనంలోనే అన్న బిటి రణదివే ప్రోత్సహంతో జాతీయోద్యమంలోనూ, ఆ తరువాత బొంబాయి బట్టల మిల్లు కార్మికోద్యమంలోనూ పాల్గొన్నారు. అరెస్టులయ్యి జైళ్ళకు వెళ్ళారు. అఖిల భారత ప్రజాతంత్ర మహిళా సంఘం నిర్మాతల్లో ఒకరు. సిఐటియు ఉపాధ్యక్షులుగా కూడా ఉన్నారు.

మనికొండ సూర్యవతి, రాష్ట్ర మహిళా ఉద్యమ నిర్మాతల్లో ఒకరు : మహిళా లోకం గర్వించదగ్గ మణిపుస మానికొండ సూర్యవతి. ఆశయ సాధన కోసం మొక్కవోని విశ్వాసంతో నిలిచిన ఆదర్శనారి. అట్టడుగు వర్గాలకు కొండంత అండగా నిలబడ్డ త్యాగశీలి.

ప్రయత్న ప్రతి భోజనం ఒక విందు

priya

The joy of good taste !

- Pickles
- Instant Mixes
- Snacks
- Convenient Mixes
- Ready To Eat foods
- Fruit Pulp
- Spice Powders
- Edible Oils
- Papads
- Atta
- Traditional Powders
- Vermicelli
- Culinary Pastes
- Salt
- Masala Pastes
- Idli Rawa
- Pulihora Paste
- Rice
- Curry Masala Powders

NEW
Energy Dessert
(Dry Fruits in Honey)

Corporate Office: Ushodaya Enterprises Pvt. Ltd. (Foods Division) IDA, Uppal, Hyderabad - 39, India. Ph No: 040-27200351, 27200354
Fax: 27202596 E-mail: response@priyafoods.com Web: www.priyafoods.com

Factory: Ushodaya Enterprises Pvt. Ltd. (Foods Division) 9-46, Poranki, Vijayawada - 521 137, India. Ph No: 0866-2585346, 2585347, 2582348 Fax: 0866 - 2582802

cmv01B215

మహానుభావుల ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	CV0113 215
పుస్తకం పేరు	మహానుభావుల ఫౌండేషన్
తారీఖు	22/08/23
ముందు అట్ట	YES
వెనుక అట్ట	YES
మొత్తం పేజీలు	37
పెద్ద సైజు పేజీలు	N/A
ఖాళీ పేజీలు	N/A
లేని పేజీలు	N/A
తయారు చేసినది	Hema
పేజీలు విడదీసినది	Hema
స్కాన్ చేసినది	sandhya
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు పరిశీలించినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడినది	
తప్పులు	
పరిశీలించినది	